

Folkekirken én til én

Kirsten Donskov Felter

Folkekirken én til én

Præstens møde med den enkelte

FOLKEKIRKENS
UDDANNELSES- OG VIDENSCENTER

Indhold

Forord	9
Introduktion til rapporten	13
1. Indledning	15
1.1 Baggrund	16
1.2 Formål.....	17
1.3 Målsætninger.....	18
1.4 Forankring	18
1.5 Projektteams.....	19
1.6 Aktionsforskning som tilgang	19
1.7 Design	22
1.8 Metoder	25
1.9 Oversigt over projektforsøget.....	26
1.10 Etiske overvejelser	28
1.11 Afgrænsninger	29
2. Hvad gjorde vi?	31
2.1 Intro: Præsentation og forventningsafstemning	31
2.2 Workshop 1: Problemindkredsning.....	32
2.2.1 Hvor har vi folkekirken én til én?.....	32
2.2.2 Det gode møde.....	33
2.2.3 Det udfordrende møde	34
2.3 Indledende fokusgruppeinterviews	35
2.4 Workshop 2: Arbejde med individuelle prøvehandlinger	37
2.4.1 Det reflekterende team.....	37

Folkekirken én til én Præstens møde med den enkelte

Forfatter: Kirsten Donskov Felter
Grafisk tilrettelæggelse: D-Grafisk

Fotos omslag: Kirsten Donskov Felter, Christian Hebell Paulsen,
Kirken i Hinnerup, Favrskov Provsti og unsplash.com

© Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter og forfatteren 2021

FOLKEKIRKENS
UDDANNELSES- OG VIDENSCENTER

Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter
Skt. Markus Kirkeplads 1,1.
8000 Aarhus C
www.fkuv.dk

ISBN: 978-87-90323-60-8
Tryk: Lasertryk, Aarhus

2.4.2 Opsamling på individuelle prøvehandlinger	40
2.4.3 Eksempler på individuelle prøvehandlinger	41
2.4.3.1 Case 1:	41
2.4.3.2 Case 2:	41
2.4.3.3 Case 3:	41
2.5 Workshop 3: Arbejde med kollektive prøvehandlinger.....	42
2.5.1 Valg af kollektive prøvehandlinger.....	43
2.5.1.1 Case 1	43
2.5.1.2 Case 2	44
2.5.1.3 Case 3	44
2.5.1.4 Case 4	45
2.6 Workshop 4: Opsamling på kollektive prøvehandlinger	45
2.6.1.1 Case 1	46
2.6.1.2 Case 2	46
2.6.1.3 Case 3	47
2.6.1.4 Case 4	47
2.6.2 Sammenfatning.....	48
3. Hvad lærte vi?.....	49
3.1 Afsluttende fokusgruppeinterviews.....	49
3.1.1 Fagligt udbytte	49
3.1.2 Metodisk udbytte	50
3.1.3 Personligt udbytte	50
3.1.4 Kollegialt udbytte	51
3.1.5 Sammenfatning.....	51
3.2 Udblik til andre undersøgelser	52
3.2.1 Person og rolle	53
3.2.2 Kerneydelse og faglighed	54
3.2.3 Begravelserne i fokus.....	54
3.2.4 Tidsparadokset	55
3.2.5 Autonomi og kollegialitet.....	56
4. Erfaringer fra coronanedlukningen	59
4.1 Påvirkning på kirkens arbejde og aktiviteter	60
4.2 Betydning for arbejdet som præst.....	62
4.3 Overraskelser.....	63

4.4 Udfordringer.....	65
4.5 Dilemmaer.....	66
4.6 Overvejelser	66
4.7 Fokusområder til drøftelse	68
4.7.1 Indhold og målgrupper	68
4.7.2 Arbejdskultur	69
4.7.3 Organisation og arbejdsmiljø.....	69
4.7.4 Embedsforståelse.....	70
4.7.5 Sammenfatning.....	70

5. Hvad nåede vi?	73
5.1 Identifikation af og udvikling på konkrete mødesteder	73
5.2 Afklaring af den enkelte præsts selvforståelse og identitet.....	74
5.3 Konklusion og udviklingsperspektiver	75

6. Referencer	79
----------------------------	-----------

Bilag	
Bilag 1: Projektbeskrivelse	82
Bilag 2: Slides til 1. samling	86
Bilag 3: Slides til 2. samling	98
Bilag 4: Slides til 3. samling	107
Bilag 5: Slides til 4. samling	118
Bilag 6: Samtalepapir: Folkekirken én til én	124

Forord

Folkekirken er karakteriseret ved et højt aktivitetsniveau. Det gælder også Favrskov provsti. Mange nye initiativer er sat i gang målrettet forskellige grupper i menigheden. Børn, unge og ældre, men også segmentorienterede tiltag i forhold til grupper med særlige behov er i fokus. Og søgningen er glædeligvis stor mange steder. Ressourcerne er hentet fra et stort engagement hos frivillige i menigheder og menighedsråd, gennem ansættelse af dygtige kirke- og kultur-medarbejdere, musikpædagoger og andre. Men det stærke fokus på kirkelige aktiviteter er også med til at definere præstens arbejde.

Det er godt med kirkelige aktiviteter. Men hvad betyder det f. eks. for præstens mulighed for at betjene det enkelte sognebarn? Meget tyder på, at det stærke fokus på aktiviteter målrettet ”de mange” hen over de sidste 25 år har sat den individuelle kontakt mellem præst og sognebarn under pres. Når præster må vælge efterbegravelsesbesøget fra, fordi det overhales i kalenderen af et stigende antal møder. Eller sjælesorgssamtaler, der er umulige at følge op på. Eller de mange aktiviteters træk på opmærksomheden bort fra prioriteringen af det personlige møde.

Præsterne er godt rustede til samtalen med den enkelte ved dåb og begravelse, eller når livet brænder på. Anmeldelserne på det individuelle møde mellem præst og sognebarn er helt i top. For præsten selv opleves den eksistentielle samtale som noget af det mest værdifulde i præstearbejdet. Og meget tyder på, at det personlige møde mellem præst og sognebarn måske i virkeligheden er den vigtigste faktor i relationsopbygningen mellem folk og kirke.

”Folkekirken én til én” er et forsøg på at styrke betjeningen af det enkelte sognebarn. Det handler om at udvikle og fokusere på gamle og nye platforme for det individuelle møde. Et fokus, der synes at generere en meningsfylde i præstearbejdet, der er værd at prioritere. Projektet er blevet til i et samarbejde med Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter (FUV). Forløbet har kørt over en periode på godt et år, hvor provstikonventerne er konverteret til et pastoralteologisk læringsrum. De tjenestegørende møder for præsterne har ændret karakter fra det dagsaktuelle til en kontinuerlig pastoralteologisk fordybelse omkring relationen præst/sognebarn.

Præsterne har i stort omfang trukket på egne indsigter, støttet af teologisk vidensmedarbejder, ph. d., Kirsten Donskov Felter, FUV, der har designet projektet, undervist undervejs og er forfatter til rapporten. Aktionsforskningen har været den bærende arbejdsform med vægtlægning på både individuelle og kollektive prøvehandling. Populært sagt: ”Vi lærer af det, vi gør – individuelt og sammen”!

Ud over det faglige udbytte har det fælles pastoralteologiske fokus i præstegruppen over et længere forløb styrket det pastorale og kollegiale fællesskab. Den fælles fordybelse i et emne med indlysende fælles udfordringer, kombineret med fælles forsøg i praksis, har mobiliseret et fælles træk, som præsterne siden har nydt gavn af også i forhold til andre arbejdsopgaver og udfordringer. Ikke mindst under coronaperioden, hvor folkekirkens aktiviteter helt eller delvist har været lukket ned, har erfaringerne fra ”Folkekirken én til én” været værdifulde for præstearbejdet.

Rapporten er ikke en facitliste til projektets hovedtema, men en åben samtale til fortsat inspiration. Den præstelige betjening af den enkelte kalder bestandig på nye indsigter. Og det er så også rapportens ærinde og konklusion, at der er brug for til stadighed at udvikle og styrke mødet mellem præst og sognebarn!

En stor tak til Favrskov provstis menighedsråd og provstiudvalg for opbakning til projektet. Det er overordentligt positivt, at menighedsrådene med dette – og andre initiativer – leverer en målrettet indsats for at styrke præsteembedet i Favrskov. En politik, der blev formuleret på et budgetsamråd

i 2017, og som har til formål at understøtte fagligheden, tilføre flere præstere ressourcer og styrke præsternes arbejdsglæde – herunder også mere plads til den fordybelse, der er helt nødvendig i præstegerningen.

Også tak til biskop Henrik Wigh-Poulsen for sparring og uafkortet støtte undervejs. Til præsterne for engagement og input til den fælles refleksion båret af god stemning og tillidsfuld kollegial fortrolighed. Sidst, men ikke mindst, en hjertelig tak til Kirsten Donskov Felter for en fagligt stærk og fornem indsats. Projektet er på flere længder nytænkende, og uden Kirstens fag-teologiske overblik og evne til at navigere i ”det ukendte” – var vi næppe nået i mål ...

Anders Bonde, provst i Favrskov provsti

Introduktion til rapporten

Kapitel 1 beskriver projektets baggrund, formål og fokus og redegør for de valg, der er truffet med hensyn til design og metoder, samt giver en oversigt over projektforløbet. I kapitlet findes også en introduktion til aktionsforskning og en beskrivelse af, hvordan denne tilgang er udmøntet i arbejdet med projektet. Er man mindre interesseret i det teoretiske, kan man vælge at springe dette afsnit over i første omgang og gå direkte til beskrivelsen af projektet i kapitel 2.

I kapitel 2, "Hvad gjorde vi?", præsenteres projektforløbet i kronologisk rækkefølge med de fire workshops, der blev afholdt i provstiet, som omdrejningspunkt. Det beskrives også, hvordan præsterne individuelt og kollektivt arbejdede med selvvalgte fokusområder som prøvehandlinger mellem fællessamlingerne, og de indsigter, der blev opnået undervejs. Dette kapitel henvender sig til alle med interesse i projektets problemstilling og i arbejde med provstiudvikling mere generelt.

Med udgangspunkt i de afsluttende fokusgruppeinterviews stiller kapitel 3, "Hvad lærte vi?", skarpt på præsternes oplevelse af projektets faglige, metodiske, personlige og kollegiale udbytte, sammenholdt med tidligere undersøgelser på området. Kapitlet giver et indblik i, hvad der i præsternes optik har fungeret og ikke fungeret, og forhold, som bør tages i betragtning ved igangsætning af lignende projekter, og vil være af særlig interesse for provster og andre, der har ansvar for dette.

Kapitel 4 præsenterer en læsning af præsternes logbøger fra perioden marts til maj 2020 med henblik på at undersøge, hvordan nedlukningen påvirke-

de præsternes arbejde generelt og arbejdet med de individuelle møder specifikt. Kapitlet udgør et bidrag til udforskningen af folkekirkens ageren i en national krisesituation og kan med fordel sammenholdes med rapporten ”Når folkekirken skal spille efter reglerne – men uden for banen” (FUV 2020), som omhandler konsekvenserne af nedlukningen i et landsdækkende perspektiv.

I kapitel 5, ”Hvad nåede vi?“, konkluderes der på projektets resultater i forhold til de opstillede målsætninger, og der peges på områder, som det vil være relevant at arbejde videre med, både i provstiregi og i en videre kontekst.

God læselyst!

1. Indledning

Mødet med den enkelte er en del af alle folkekirkepræsters hverdag. Samtalen på tomandshånd finder sted i hjemmet, i kirkedøren og på præstekontoret lige så vel som i Brugsen og i børnehaven eller når hunden luftes på en tur i skoven. Tidligere empiriske undersøgelser bekræfter det, som mange præster fornemmer, nemlig at den personlige interaktion mellem præst og medlem er af stor betydning for forholdet mellem folk og kirke i dag¹. Set ud fra et professionsperspektiv forekommer det derfor relevant at arbejde med, hvordan de individuelle møder kan kvalificeres, både i form og i indhold.

I denne rapport præsenteres arbejdet med videns- og udviklingsprojektet ”Folkekirken én til én”, der netop har haft de individuelle møder mellem præst og folkekirkemedlem som omdrejningspunkt. Projektets sigte har været eksplorativt. Det betyder, at vi i udgangspunktet ikke har lagt os fast på en definition af, hvilke møder, der er tale om. Frem for på forhånd at udpege bestemte mødesteder eller situationer har vi i stedet forsøgt at anlægge en åben og udforskende tilgang med henblik på at opfange så mange relevante perspektiver som muligt. Ved at holde fokus på den valgte problemstilling i mere end et år er projektet desuden blevet tilføjet en langsomhed, som har givet muligheder for at gå i dybden på en anden måde, end vi ville have kunnet nå på en enkelt kursusdag.

¹ Felter, Kirsten D. og Bjerrum, Ruth (2015): *Hvad forventer folket af kirken*; Gaarden, Marianne (2015): *Prædiken som det tredje rum*, Johansen, Kirstine H. og Nielsen Marie V. (2015): *Choosing a Pastor for the Day* m.fl.

Målgruppen for rapporten er dels Favrskov provstis præster og menighedsråd, som hermed får et fælles udgangspunkt for det videre arbejde med projektets problemstillinger. Dels henvender rapporten sig til andre, forskere og praktikere, som arbejder med folkekirkelig udvikling på sogne-, provsti- og stiftsplan. Det er håbet, at mange vil kunne lade sig inspirere af det arbejde, der er gjort her, både i forhold til det faglige indhold og med henblik på at bruge aktionsforskning i fremtidige folkekirkelige udviklingsprojekter.

Umiddelbart før projektets afslutning i marts 2020 blev folkekirken i lighed med det øvrige samfund ramt af coronanedlukning, og den afsluttende opsamling måtte udskydes. Samtidig betød nedlukningen af kirkernes vante aktiviteter en oplagt mulighed for at indhente erfaringer med, hvordan projektets resultater kunne anvendes i en ny og uvant situation. Det blev derfor besluttet at inddrage nedlukningsperioden i vidensopsamlingen. Resultaterne af dette arbejde præsenteres i rapportens kapitel 4.

1.1 Baggrund

På initiativ af provsten valgte Favrskov provsti i 2016-17 at sætte fokus på brugen af de pastorale ressourcer i provstiet. Et særligt opmærksomhedspunkt var her det personlige møde mellem præsten og det enkelte medlem af folkekirken. Fornemmelsen blandt præsterne i provstiet var, at sådanne møder er vitale for folkekirkens forankring. Samtidig var der en oplevelse af, at de individuelle møder har vanskeligere kår end tidligere. Dels på grund af det, som nogle betegnede som folkekirkens aktivitetstyranni: en støt voksende mængde af aktiviteter i sognene og provstiet, som har en høj grad af synlighed udadtil, men som truer med at tage tid fra præsternes mindre synlige arbejdsopgaver. Og dels som en følge af nye former for organisering af den kirkelige betjening, der kan øge afstanden mellem præsten og den enkelte, f.eks. gennem indførelse af storpastorater og teamsamarbejder.

På denne baggrund fik provsten ved indgangen til den nye valgperiode i 2017 menighedsrådenes opbakning til en fokuseret indsats i provstiet. Første skridt blev taget med en studieuge for provstiets præster i efteråret 2017, som under temaet ”Det usynlige præstearbejde” havde til formål at

indkredse folkekirkens aktuelle vilkår, herunder særligt betydningen af de personlige møder mellem præst og medlem. Som oplæg til drøftelse på provstikonventer i foråret 2018 udarbejdede en gruppe af provstiets præster et såkaldt samtalepapir, som med udgangspunkt i bibelske fortællinger om Jesu møde med mennesker skulle give teologiske input til arbejdet². Sideløbende hermed rettede provstiet henvendelse til Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter med henblik på at skabe et empirisk materiale, der kunne danne grundlag for provstiets videre arbejde med prioritering af de pastorale ressourcer i provstiet.

Med opbakning fra provstiets præster og menighedsråd og med tilsagn om økonomisk støtte fra Aarhus Stift blev der indgået aftale mellem Favrskov provsti og Videnscenteret om et projekt af i alt tre måneders varighed i perioden 2018-19 til at arbejde med den beskrevne problemstilling. I marts 2020 blev projektet udvidet med yderligere tre uger til indhentning af erfaringer med, hvordan nedlukningen af folkekirkens sædvanlige aktiviteter som konsekvens af coronasituationen påvirkede præsternes arbejde.

1.2 Formål

Fra Favrskov provstis side har formålet med projektet været at sætte fokus på det såkaldt usynlige præstearbejde med henblik på at identificere og udvikle på platforme for det personlige møde med folkekirkens medlemmer, og i sammenhæng hermed at kvalificere den pastorale refleksion og udvikling.

For Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter har formålet været at bidrage til at kvalificere projektet fagligt og at indhente og videreformidle erfaringer, der kan bringes i anvendelse i tilsvarende projekter på provstiplan. Der kan både være tale om indholdsmæssige indsigter og om erfaringer med brugen af aktionsforskning som tilgang.

2 Se bilag 6.

1.3 Målsætninger

Ud fra projektets formål blev der formuleret følgende målsætninger:

- at bidrage til identifikation af og udvikling på konkrete mødesteder mellem provstiets præster og det enkelte sognebarn.
- at bidrage til afklaring af den enkelte præsts selvforståelse og identitet, som kan danne udgangspunkt for provstiets arbejde med prioritering af de pastorale ressourcer.
- at dokumentere arbejdsprocessen og dets resultater gennem en formidende rapport til brug for det videre arbejde internt og eksternt.

I målsætningerne ligger, at der kan være tale om nye såvel som allerede eksisterende steder for møder. Det har således ikke i sig selv været et mål at udvikle nye mødesteder, men at udforske, hvordan udvikling kan finde sted generelt. Det ligger også i målsætningerne, at der ikke tales alment eller generisk om præstens selvforståelse og identitet, men at der er åbenhed for individualitet og forskellige måder at forstå præstearbejdet på. For at sikre projektets legitimitet i præstegruppen har det således været vigtigt fra begyndelsen at understrege det som en grundlæggende præmis for projektet, at den enkelte præsts teologiske og pastorale integritet respekteres.

1.4 Forankring

Projektets udformning og tilrettelæggelsen af projektaktiviteter har løbende været drøftet i provstiets efteruddannelsesudvalg med henblik på ændringer i indhold og arbejdsform. Drøftelserne har haft til formål at sikre, at præsternes perspektiver kom til orde og i videst muligt omfang blev inddraget i planlægningen.

Efteruddannelsesudvalget har desuden haft ansvar for tilrettelæggelse af en del af programmet på døgnseminaret i februar 2019. Udvalget har bestået af provst Anders Bonde og sognepræsterne Lise Thorbøll Melchiorson, Mette Mommsen, Eva Pedersen og Marie Hedegaard Thomsen, suppleret med provstiets projektmedarbejder Anne Dorte Nørby og med Kirsten Donkov Felter som projektleder.

1.5 Projektteams

Favrskov provsti består af 35 sogne, som er inddelt i 11 pastorater. Nogle af disse er traditionelle landpastorater bestående af flere mindre sogne, som betjenes af en enkelt præst, mens andre er storpastorater, det vil sige enheder bestående af et antal sogne, der betjenes af flere præster i fællesskab³. På tidspunktet for projektet var der 18 præster i provstiet foruden provsten.

Provstiets præster er inddelt i seks teams, som indbyrdes afløser hinanden ved ferie og frihed. Nogle præster er ansat med delt forpligtelse mellem specifikke sogne og et større område, oftest inden for samme team. Enkelte præster er tilknyttet to forskellige teams. I forbindelse med projektet blev der etableret fire projektteams, som hver bestod af et til to af de eksisterende teams. Formålet med dette var at give projektarbejdet en organisatorisk forankring, der svarede til præsternes vante, geografiske arbejdsdeling.

1.6 Aktionsforskning som tilgang

Projektets design har hentet sin inspiration fra arbejde med aktionsforskning i studier af organisation og arbejdsliv. Aktionsforskning dækker ikke over én enkelt metode, men er en betegnelse for en bred vifte af tilgange og beslægtede forskningspraksisser, som deler nogle særlige træk eller grundantagelser⁴.

Den første grundantagelse, der kendetegner aktionsforskning, er, at viden skabes gennem forsøg på aktivt at forandre verden⁵. Til forskel fra tilgange, der opfatter viden og udvikling som adskilte processer, betones det i aktionsforskning, at viden netop skabes gennem praktisk eksperimenteren og afprøvning af forskellige handlemuligheder. Et særligt kendetegn ved aktionsforskning er brugen af såkaldte prøvehandling, som er fokuserede

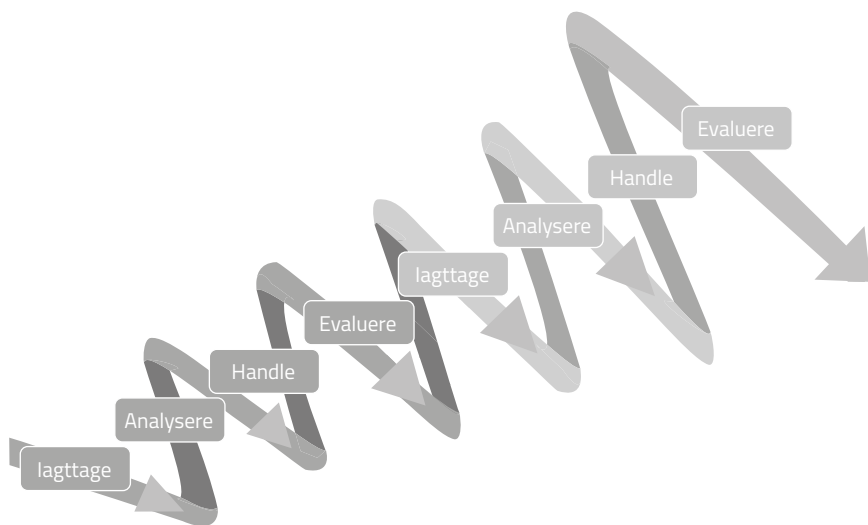
3 For en skelnen mellem pastoratstyper, se Thomsen, Marie og Felter, Kirsten (2020): *Præster på tværs*, s 17.

4 For en oversigt over det internationale forskningsfelt se f.eks. Reason og Bradbury (2008): *The SAGE Handbook of Action Research*. For en gennemgang af forskningsfeltet og en beskrivelse af tilgange på dansk grund se Gitte Duus m.fl. (red) (2012): *Aktionsforskning – en grundbog*

5 Duus 2012, s13, se også Alrø, Helle og Hansen, Finn (2017): *Dialogisk aktionsforskning i et praksisnært perspektiv*, s 7

eksperimentelle tiltag, der anvendes med henblik på at teste antagelser og mulige løsninger på det identificerede problem.

Ud fra opfattelsen af, at viden og handling hænger sammen, ses videnskabelse ikke som en lineær proces, men som en fortløbende spiralbevægelse, hvor problemiagttagelse, dataindsamling og -analyse, gennemførelse af prøvehandling og evaluering løbende afløser hinanden:

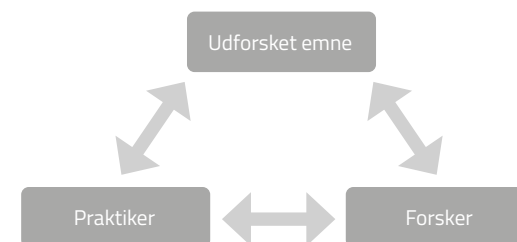
Den anden grundantagelse, der kendetegner aktionsforskning, er, at viden skabes i et aktivt og demokratisk samspil mellem forskerne og de mennesker, som forandringen vedrører⁶.

Til forskel fra former for forskning, som forudsætter en skarp skelnen mellem forsker og praktiker, betragter aktionsforskning praktikernes hverdagsviden som lige så gyldig og værdifuld for udvikling som forskernes teoretiske viden. Det vil sige, at alle deltageres erfaringer og værdier søges inddraget gennem samskabende eller kollaborative undersøgelsesfællesskaber. I undersøgelsesfællesskaberne, såkaldte *communities of inquiry*⁷,

6 Duus 2012, s13.

7 Ripamonti, Galuppo, Gorli og Scaratti (2015): *Pushing Action Research Toward Reflexive Practice*

bringes praktikernes erfaringsbaserede viden om problemstillingen i spil, og praktikerne fungerer som medforskere, mens den akademiske forsker fungerer som projektleder, facilitator og faglig ressourceperson:

Tilsammen betoner aktionsforskningen, at viden skabes gennem *forsøg på forandring*, at videnskabelse finder sted i form af en *kollaborativ og demokratisk proces*, og at forskningen må tage sigte på *worthwhile human purposes*⁸, det vil sige formål, der er umagen værd.

At aktionsforskning skal beskæftige sig med formål, der er umagen værd, betyder, at den vedkender sig at være etisk involveret i forbedring af de forhold, den undersøger. Det betyder også, at forskningens validitet ikke kun beror på dens evne til at skabe teoretisk viden. Lige så vigtigt er det, at forskningen gør en forskel for de mennesker, den vedrører. Udbyttet af et projekt skal derfor ikke kun bedømmes på, om det har realiseret de formelle målsætninger for projektet, men i lige så høj grad på, hvad det har bidraget med i forhold til deltagernes praksis.

På baggrund af de nævnte kendetegn arbejder aktionsforskningen ud fra tre forskellige perspektiver. Forskningens *første persons perspektiv* indebærer, at den enkelte gør sin praksis til genstand for undersøgelse. *Anden persons perspektiv* omhandler den fælles undersøgelse af, og dialog om, fælles problemstillinger. Og endelig arbejdes der ud fra *tredje persons perspektiv*, som består i at dele og drøfte den opnåede viden med et bredere publikum af forskere og praktikere⁹.

8 Reason og Bradbury 2008, s4

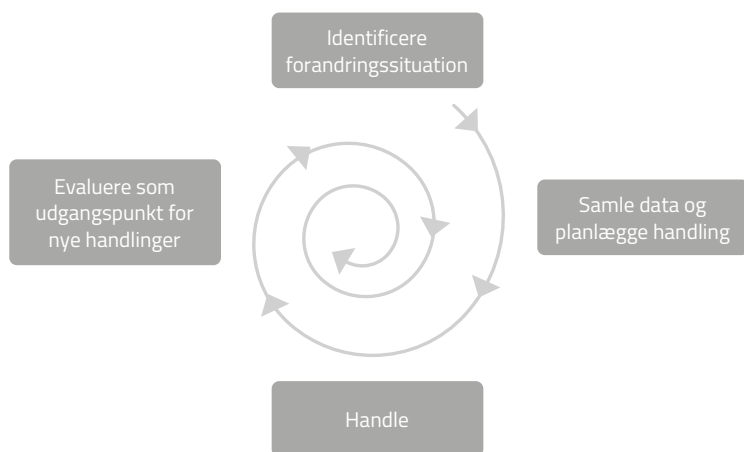
9 Reason og Bradbury 2008, s 6

1.7 Design

De beskrevne kendetegn ved aktionsforskning gør det oplagt relevant at hente inspiration i denne tilgang til designet af nærværende projekt, der netop sigter på udvikling gennem involvering af provstiets præster i en udforskning af egne praksisser og handlemuligheder. Inspirationen kommer til udtryk i projektdesignet på to måder. Dels i tilrettelæggelsen af projektforløbet, hvor analyse og refleksion veksler med afprøvning af konkrete handlemuligheder. Og dels i valget af problem- og indsatsområder, som bygger på de indsigter, præsterne når frem til undervejs gennem dialog og fælles refleksion¹⁰.

Ifølge den amerikanske uddannelsesforsker Donald Schön har professionel viden to former; dels *viden i praksis*, som betegner den næsten ubevidste, kropslige viden, der er i spil ved løsning af rutineopgaver, og dels *refleksion i praksis*, som betegner den mere bevidste problemløsende viden¹¹.

I projektet har refleksionen i praksis fundet sted, når præsterne enkeltvis har indsamlet viden som led i deres daglige embedsførelse, udøvelse af opgaver og møder med folk i sognene. Herudover er der sket kollektiv refleksion over praksis, når præster og projektleder på fælles møder har skabt vi-

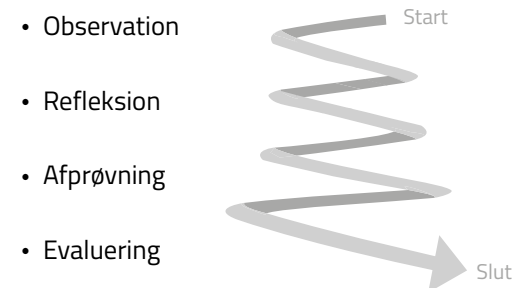
¹⁰ Husted og Tofteng 2012, s70; Alrø og Hansen 2017, s 8

¹¹ Schön, Donald (2001): *Den reflekterende praktiker*, s 55

den ved at træde et skridt tilbage og forholde sig bevidst undersøgende til hverdagens praksisser og antagelser.

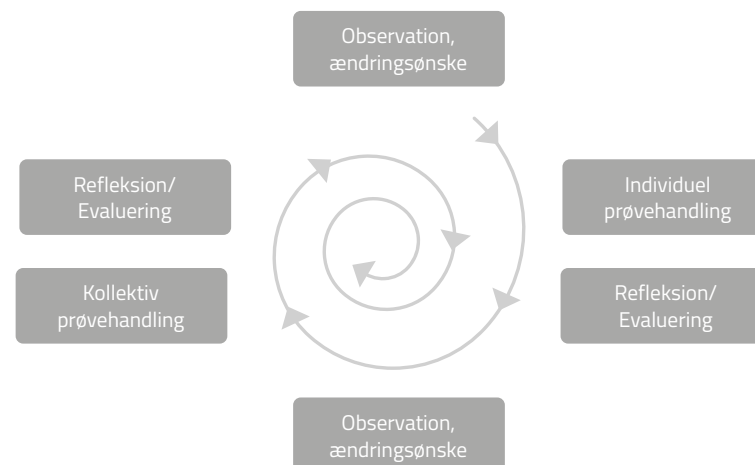
Projektforløbet blev designet som en dobbelt spiral. Den ene spiral udgør selve arbejdsformen, der forløber i en serie af loops, som er bygget op over fire faser, der gentages:

Aktionsforskningens Læringspiral

Den anden spiral udgør projektets overordnede progression, hvor man gradvist udvider perspektivet fra et individuelt til et kollektivt niveau:

Folkekirken 1:1, projektforløb/spiral

Tilsammen illustrerer spiraldesignet, at videnskabelsen er uafsluttet og åben, i og med at der hele tiden føjes nye erkendelser og nye spørgsmål til, som inviterer til at arbejde videre med den valgte problemstilling, indtil det ønskede resultat er opnået.

Set i lyset af aktionsforskningens forskellige perspektiver har første persons perspektivet været i spil i projektet, når den enkelte præst har ført logbog over de individuelle møder i sit hverdagsliv. Tilsvarende har anden persons perspektivet været i spil, når præsterne har arbejdet i reflekterende teams og i arbejdet med de kollektive prøvehandlinger. Og endelig er tredje persons perspektivet i spil, når projektets erfaringer drøftes med et bredere publikum. Nærværende rapport skal ses som et bidrag til en sådan drøftelse.

Selve forløbet blev designet omkring fire workshops, som blev afviklet i perioden september 2018-maj 2019 med følgende fokusområder¹²:

1. Hvor har vi folkekirken én til én?
2. Hvad kan jeg selv gøre anderledes/bedre?
3. Hvad kan vi sammen gøre anderledes/bedre?
4. Hvor ønsker vi at gå hen herfra?

¹² Slides fra de fire workshops gengivet som bilag 2-5.

De fire workshops fungerede dels som igangsætning af præsternes hjemmearbejde, dels som opsamlingssted for de erfaringer, der blev gjort undervejs. Mellem de fire workshops arbejdede præsterne først individuelt og dernæst kollektivt med de valgte prøvehandlinger.

Sideløbende hermed blev der gennemført to runder med fokusgruppeinterviews i de fire projektteams. Interviewene fandt sted efter første og fjerde workshop og havde til formål at indhente supplerende synspunkter og erfaringer, som kunne spejles tilbage til præsterne og give input til drøftelserne i plenum.

1.8 Metoder

Som led i aktionsforskningsdesignet er der anvendt forskellige metoder til at understøtte inddragelse af deltagernes perspektiv og afprøvning af forskellige handlemuligheder. Ved at anvende en bred vifte af metoder tilstræbes det, at flest mulige gøres i stand til at udtrykke sig.

På hver workshop har der været gjort brug af *oplæg*, oftest ved projektlederen, men også lejlighedsvis fra eksterne aktører (workshop 3) til at samle op på processen, binde projektets aktiviteter sammen og sætte den fælles refleksion i gang.

Der er gjort brug af *brainstormaktiviteter* med henblik på at åbne feltet ved at fremkalde så mange perspektiver som muligt, bl.a. med brug af post-its, samtalekort og plancher.

Logbøger og *refleksionsnotater* har været anvendt af præsterne som midler til at fastholde egne oplevelser med problemstillingen og bidrage til at fokusere på centrale elementer heri som udgangspunkt for arbejdet med de individuelle prøvehandlinger.

Reflekterende teams har været anvendt som strukturerende metode til at beskrive og nuancere deltagernes individuelle problemstillinger gennem inddragelse af kolleger og som hjælp til udvælgelse af individuelle prøvehandlinger.

Som bidrag til indhentning af alle relevante perspektiver på problematikken blev der gennemført *fokusgruppeinterviews* med de fire projektteams efter første og fjerde samling. Det første interview fokuserede på at indhente mere dybtgående viden om, hvordan præsterne oplevede projektets problemstilling i egen hverdag, mens det andet interview fokuserede på at indhente erfaringer med arbejdsformen. Det indsamlede materiale blev spejlet tilbage som oplæg til fælles drøftelse på workshop 3, hhv. på provstikonventet i september 2019.

I forbindelse med workshops har man fortsat provstiets praksis med en *pastoraleologisk refleksion* ved præsterne på skift, hvor pastorale og teologiske temaer med relation til problemstillingen er blevet taget op og gjort til genstand for overvejelse i et kollegialt rum.

På workshop 3 blev indlagt et legende *eksperimentarium*, der var tænkt som et frirum i et stramt styret døgnprogram. Eksperimentariet blev tilrettelagt af to af provstiets præster, som havde frie hænder til at udforme aktiviteten. Valget faldt på en legende aktivitet, der havde til formål at styrke præsterenes indbyrdes kendskab ved at sætte deres narrative og sociale kompetencer i spil.

1.9 Oversigt over projektforsløbet

Maj 2018:

Møde med provstiets efteruddannelsesudvalg. Præsentation af projekt i forbindelse med deltagelse i provstikonvent.

August 2018:

Møde med provstiets efteruddannelsesudvalg

1. workshop: Identifikation af problemstillinger i relation til tema

September-oktober 2018:

Fokusgruppeinterviews i projektteams, 1. runde.

Logbog i selvvalgt uge: Registrering og beskrivelse af én til én-situationer

November 2018:

Møde med provstiets efteruddannelsesudvalg

2. workshop: Arbejde med individuelle problemstillinger ud fra logbog, valg af individuel prøvehandling

December 2018-januar 2019:

Arbejde med individuelle prøvehandling, brug af logbog/ refleksionsnotater.

Præsentation af projekt på temadag for provstiets menighedsråd

Februar 2019:

Møde med provstiets efteruddannelsesudvalg. 3. workshop (døgnseminar): Spejling af resultater fra 1. runde af fokusgruppeinterviews; opsamling på individuelle prøvehandling, forberedelse og valg af kollektive problemstillinger/ prøvehandling

Marts-april 2019:

Arbejde med kollektive prøvehandling

Maj 2019:

Møde med provstiets efteruddannelsesudvalg

4. workshop: Opsamling på kollektive prøvehandling.

Juni-september 2019:

Fokusgruppeinterviews i projektteams, 2. runde

September 2019:

Provstikonvent med evaluering af projekt; spejling af input fra 2. runde af fokusgruppeinterviewene.

Marts-maj 2020:

Arbejde med ”coronalogbøger”

August-september 2020:

Udarbejdelse af rapport med udpegning af mulige fokusområder for videre arbejde

November 2020:

Møde med provstiets efteruddannelsesudvalg; fremlæggelse og diskussion af rapportudkast.

April 2021:

Provstikonvent med fremlæggelse af rapport og drøftelser af perspektiver for provstiets videre arbejde.

1.10 Etiske overvejelser

I forbindelse med arbejdet i de reflekterende teams og fokusgruppeinterviewene blev det særligt understreget, at der var tale om et fortroligt forum, og at den enkelte præsts integritet skulle respekteres. Det indebar, at det var op til den enkelte frit at vælge, hvad og hvor meget vedkommende ønskede at fortælle om sin situation under ansvar for sin professionelle tavshedspligt. Det har samtidig været en udtalt forudsætning, at de informationer, der blev givet, er beskyttet af kollegial fortrolighed både under og efter projektperioden.

Af hensyn til den frie og åbne samtale i præstegruppen har provsten som leder ikke deltaget i projektets aktiviteter, bortset fra drøftelserne i plenum på workshops og i møderne i efteruddannelsesudvalget med henblik på at sikre ledelsesmæssig opfølgning, hvor der har været behov for dette.

Der blev anvendt diktafon til optagelse af aktiviteter i plenum på workshops og i forbindelse med fokusgruppeinterviews efter aftale med præstegruppen. Forudsætningen var, at alle præsterne var indforståede med dette. Det blev ved projektstart understreget, at fokus i projektet var på det saglige indhold og på processen frem for på den enkelte præst. Det blev også understreget, at optagelserne ville blive håndteret fortroligt og slettet efter brug, og at der ville finde anonymisering sted i forbindelse med præsentation af projektets resultater. Ingen præster ytrede forbehold mod dette.

Al dataindsamling har fundet sted med Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter som dataansvarlig i henhold til GDPR.

1.11 Afgrænsninger

Arbejdet med projektet har bevidst taget udgangspunkt i præsternes perspektiv. Det betyder, at andre kirkeligt ansatte, medlemmer af provstiets menighedsråd og menige medlemmer af lokalmenerighederne ikke har været inddraget i processen. I et videre arbejde med projektets problemstillinger vil det være naturligt at udvide deltagerkredsen med henblik på at opnå flere perspektiver, der kan bidrage til yderligere kvalificering af problemstillingen.

2. Hvad gjorde vi?

Projektets forløb er kort skitseret ovenfor i afsnit 1.9. I dette kapitel præsenteres de enkelte projektaktiviteter med beskrivelse af fokusområder og arbejdsform.

2.1 Intro: Præsentation og forventningsafstemning

En skitse til projektførløbet og arbejdsformen blev præsenteret ved et konvent for alle provstiets præster maj 2018. Som led i forventningsafstemningen blev præsterne bedt om at formulere deres motivation, forventninger og forbehold i forhold til projektet, som indgik i oplægget på den første workshop¹³.

Som motivationsfaktor nævnte grupperne samstemmende projektets kollektive karakter. På indholdssiden blev fremhævet muligheden for fordybelse i et centralt emne og ønsket om at blive mere afklaret omkring egen identitet som præst og at finde bedre arbejdsmetoder.

Af forventninger pegede flere på et konkret indholdsmæssigt udbytte i form af nye metoder, erfarings- og vidensdeling og høst af ”lavthængende frugter” i eget arbejdsliv. I forhold til forløbet blev der peget på muligheden for at udforske nye perspektiver i en styret proces. I forhold til præsteidentiteten blev der givet udtryk for forventning om, at arbejdet ville kunne være med til at synliggøre præstens opgaver og at bevare og styrke respekten for den enkeltes præsteidentitet. Enkelte gav udtryk for, at de ikke hav-

¹³ Se bilag 2.

de de store forventninger til udbyttet, men fandt det vigtigt at være med som kollegium.

Under forbehold blev nævnt konkrete vanskeligheder som prioritering af tid til deltagelse og konsekvenser for andre opgaver. Nogle frygtede, at projektet kunne indsnævre friheden og føre til ensretning af præsterollen. Der blev også peget på, at nedskæringer i præstekvoter og normeringer ville vanskeliggøre realisering af projektets sigte.

2.2 Workshop 1: Problemindkredsning

Workshop 1 løb af stabelen i september 2018 og var helliget arbejdet med at få skabt et fælles grundlag for det videre arbejde med projektet og at spore præsterne ind på arbejdsformen. Workshoppen havde dermed ikke kun et fagligt indhold, men fungerede samtidig som en øvelse i at forholde sig nysgerrigt og undersøgende til egen praksis.

Gennem brainstorm i plenum arbejdede præsterne først med at identificere én til én situationer i deres arbejde. Herefter arbejdede de i mindre grupper med at indkredse, hvad der efter deres opfattelse kendetegner det gode og det udfordrende møde. Workshoppen sluttede med, at præsterne i fællesskab udpegede områder, de fandt særligt relevante at arbejde videre med.

2.2.1 Hvor har vi folkekirken én til én?

Deltagerne arbejdede til indledning med at beskrive, hvor én til én relationen er i spil i præstearbejdet. Gennem en fælles brainstorm listede præsterne i fællesskab alle de individuelle mødesteder op på tavlen, som de kunne komme i tanker om. Blandt stikordene var der både klassiske ansigt til ansigt situationer som sjælesorg, husbesøg og dåbsamtaler, og kollektivt orienterede aktiviteter som gudstjenester og undervisning. Herudover var der hverdagssituationer som håndværkerbesøg i præstegården, indkøb, afhentning i børnehave, venten ved busstoppestedet mm.

Listen gav anledning til fælles refleksion over bredden i stikord. Hvem tæller med – er der tale om sognebørn, medlemmer af folkekirken generelt, lokale ikke-medlemmer – eller er det enhver interaktion, man indgår i som præst?

Også manglerne påkaldte sig opmærksomhed: Hvad med digitale medier, telefonsamtaler, mails osv.? Flere gav udtryk for, at det var en forglemmelse, og at de selv havde hyppig kommunikation via disse medier ved siden af fysiske møder.

Bredden i stikord affødte også refleksion over, at der ud over møder, hvor der kun er to (eller ganske få) personer til stede, også kan være tale om, at det individuelle møde er indlejret i gruppeorienterede aktiviteter, f.eks. undervisning, gudstjenester og kirkekaffe. Desuden at møder, hvor præsten er ”på” som fagperson ikke kun sker i forbindelse med arbejdssituationer, men også finder sted i forbindelse med præstens private og familiemæssige aktiviteter.

2.2.2 Det gode møde

På workshop 1 blev præsterne også bedt om i grupper at indkredse kendetegn ved det gode møde ud fra stikordene rammer, situation, indhold og det personlige. Her blev der bl.a. peget på følgende karakteristika:

- Uforstyrrethed
- Ro og tid
- Struktur på samtalen
- Fælles tredje/ dagsorden
- Autenticitet/ nærvær
- Tryghed i rolle
- Jævnbyrdighed
- Oplevet relevans
- At være kaldet på
- Den guddommelige dimension/tro
- Både menneske og professionel

I den efterfølgende refleksion blev det bemærket, at mødet kan ses fra såvel et teologisk/professionelt som et personligt perspektiv. Hvilken forskel gør det – eller er det i virkeligheden det samme? Der blev også gjort opmærksom på, at der er forskel på møder, som sigter på et konkret produkt, f.eks. en begravelsessamtale, og møder, som er målet i sig selv – og at det er lettest at føle sig tryk i rollen, når der er tale om et produkt, eller når man som præst bliver kaldt på af et sognebarn.

Det blev også bemærket, at der synes at være et sammenstød mellem den åndelige dimension, som forudsættes at være vigtig i præstearbejdet, og en travl arbejdsvirkelighed, hvor man som præst ofte går direkte fra én aktivitet til en anden – og at arbejdet med én til én forudsætter, at de strukturelle rammer giver plads til dette.

Endelig blev det bemærket, at oplevelsen af det gode møde også handler om, hvem man er som præst og hvilken form for kontakt, man selv trives med. Dette gælder ikke mindst i forhold til den elektroniske kommunikation, som også er en del af folkekirkens virkelighed.

2.2.3 Det udfordrende møde

Som opfølgning på samtalen om det gode møde blev præsterne gruppevis sat til at arbejde med det vanskelige eller udfordrende møde. Ud fra gruppernes stikord blev der i plenum formuleret nogle fælles, overordnede tematikker:

- Tid/tidspres
- Egenomsorg
- Indhold/kvalitet
- Ærindet
- Særlige omstændigheder
- Komplexiteter
- Rum/rammer
- Digitale møder
- Forstyrrelser/uro
- Forventninger/udgangspunkt
- Forståelse/misforståelse

På spørgsmålet om, hvilke temaer, præsterne fandt mest interessante at arbejde videre med, samlede interessen sig om indholdet af tre koblede temagrupper:

- Tid/tidspres, egenomsorg
- Indhold/kvalitet; ærinde
- Særlige omstændigheder; kompleksiteter.

I forhold til problemstillinger omkring tid og tidspres og egenomsorg pegede stikordene dels på konkret tidnød og kalendertrængsel, dels på oplevelsen af stress over i princippet altid at skulle være til rådighed for forpligtende samtale. Tilsvarende dækkede egenomsorg over oplevelsen af at stå i personligt krævende og vanskelige situationer. I forhold til problemstillinger omkring indhold, kvalitet og ærinde blev der peget på oplevelsen af at have svært ved at komme i spil som fagperson og at nå ud over smalltalk i samtalen.

Med hensyn til særlige omstændigheder og kompleksiteter pegede stikordene endelig på situationer, hvor præsterollen er fagligt og personligt udfordret, enten af tragiske omstændigheder eller konfliktfyldte relationer.

Workshop 1 bidrog dels til at skabe en fælles referenceramme for samtalen om, hvor de individuelle møder finder sted i præsternes hverdag. Dels mandede arbejdet ud i en bredere og mere nuanceret forståelse af, hvordan én til én relationen er i spil i præstearbejdet generelt og ikke kun i situationer med to eller ganske få deltagere. Samtidig blev det tydeligt, at møderne finder sted overalt, hvor præsterne færdes, professionelt og privat.

2.3 Indledende fokusgruppeinterviews

De indledende fokusgruppeinterviews med de fire projektteams bidrog også til at indkredse præsternes erfaringer med én til én-relationen og forholdet mellem de individuelle møder og andre arbejdsopgaver.

Interviewene udtrykte en oplevelse af det individuelle møde som den samtidigt mest givende og mest krævende opgave i jobbet, som indebærer per-

sonlig involvering og overvejelser over roller og grænser – og hvori præstens bidrag til mødet består: at repræsentere en teologisk faglighed, eller ved at inkarnere et lyttende rum? En udfordring kan være afklaring af forventninger fra samtalepartneren og præsten selv i forhold til, hvad der efterspørges.

På tværs af interviewene gav præsterne udtryk for, at grænsedragningen mellem professionel og privat kan være udfordrende, i og med at man altid ses som ”præsten”, når man færdes i sognene. Forholdet mellem professionel og privat igangsatte også overvejelser over grænser for forpligtelsen til at være til rådighed som præst.

Flere gav udtryk for oplevelse af et skisma mellem som præst at signalere, at man har tid, og at være presset af mange opgaver. Der blev peget på, at der er et ligefremt proportionalt forhold mellem engagement i andre præsteopgaver og antallet af individuelle samtaler. Jo større synlighed, jo flere samtaler. Nedsikring i andre opgaver giver dermed færre anledninger til samtaler, hvilket skaber dilemmaer i forhold til prioritering.

Oplevelsen var, at de individuelle møder udgør en voksende opgave, og at det både kan hænge sammen med opbygning af personlige relationer over lang tid i sognet og en generelt større åbenhed og tillid til præsten end tidligere. Det kan smitte positivt af på andre opgaver, men kræver samtidig tid og faglige og personlige ressourcer.

Temaerne fra fokusgruppeinterviewene gav anledning til drøftelse af følgende problemstillinger¹⁴:

- sammenhæng mellem synlighed og én til én samtaler,
- forhold mellem idealer og ressourcer
- sammenhæng mellem præst og person
- faglighed og forventning
- kvalitet i mødet

14 Drøftelsen fandt sted på workshop 3, hvor indsigterne fra interviewene blev fremlagt som input, se bilag 4.

Fremlæggelsen gav anledning til overvejelser over brugen af tid – og det forhold, at præsten ofte må arbejde, når menigheden og familien holder fri. Det blev også drøftet, om præsterne selv kan blive bedre til at fortælle, hvad kirken kan tilbyde, og om der kan arbejdes med specialisering inden for de enkelte teams. Kan præster blive bedre til at henvise til hinanden, i erkendelse af, at alle ikke kan alt? Og hvad betyder det, at mennesker er forskellige og bruger kirken forskelligt, også inden for provstiets grænser?

2.4 Workshop 2: Arbejde med individuelle prøvehandlinger

Workshop 2 blev afviklet i november 2018. Målet med workshoppen var at nå frem til individuelle prøvehandlinger, som præsterne skulle arbejde med frem mod workshop 3.

Som forberedelse havde præsterne ført logbog over én til én-situationer mellem workshop 1 og 2, og herudfra blev de bedt om at udvælge en situation, som de ønskede at få kollegernes blik på med henblik på at vælge en individuel prøvehandling. Fokus var her i første omgang på at tage udgangspunkt i den enkelte præsts arbejdsliv, som vedkommende ønskede at ændre eller udvikle på. Som metode blev anvendt det reflekterende team, som beskrives i det følgende.

2.4.1 Det reflekterende team

Arbejdet med det reflekterende team er kendt og anvendt i forbindelse med pastoral supervision i forskellige versioner. Den model, der blev anvendt her, er hentet fra aktionslæring og sigter på at bringe forskellige stemmer i dialog med henblik på at opnå nye fælles indsigter¹⁵.

I præsentationen blev der lagt vægt på, at der er tale om en styret arbejdsform med definerede roller; at arbejdsformen er fælles udforskning; at fokuspersonen som problemejer har absolut suverænitet, og at målet er at nå

15 Højberg, Birgitte (2015): *Læring i praktiken – Tilgange og metoder i pædagogstuderendes praktik*

frem til beslutning om konkret prøvehandling, der tager udgangspunkt i fokuspersonens egne værdier. Teamet består af fire-fem personer med skarpt definerede roller:

Fokusperson:

- Fremlægger konkret problem/udfordring/iagttagelse fra logbogen, som ønskes reflekteret
- Beskriver hvordan og hvorfor den valgte situation opleves problematisk og/eller udfordrende
- Formulerer prøvehandling ud fra kollegernes input

Interviewer:

- Spørger ind til fokuspersonens udfordring og sørger for at situationen bliver beskrevet fyldestgørende
- Er neutral, ikke vurderende – ingen gode råd!
- Formidler mellem fokusperson og team
- Styrer samtalen og holder tiden

Reflekterende team:

- Lytter, noterer, reflekterer
- Leder efter mulige nye perspektiver og synsvinkler
- Udfordrer antagelser på en anerkendende og konstruktiv måde
- Formulerer overvejelser som spørgsmål til fokuspersonen

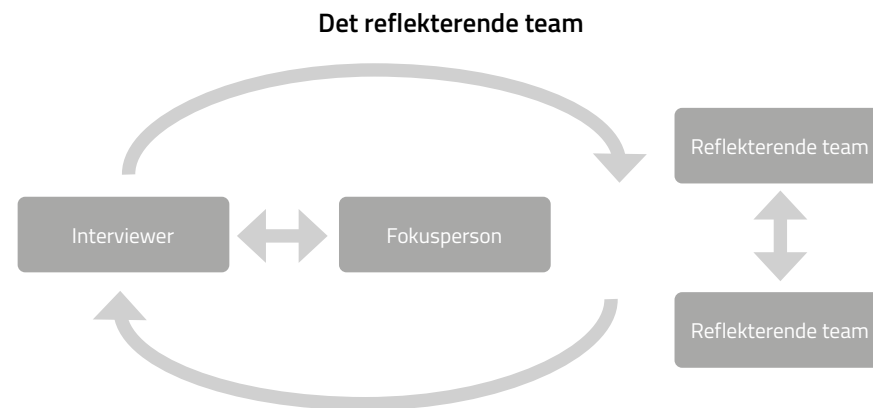
Første skridt består i, at den enkelte praktiker beskriver en vigtig situation/episode/ begivenhed hentet fra sin daglige praksis. Beskrivelsen skal være så fri som muligt, uden nogen form for analyse eller evaluering.

Andet skridt udgøres af praktikerens umiddelbare kommentarer og refleksioner over den beskrevne episode og sine egne reaktioner herpå.

Tredje skridt er en fælles drøftelse af de beskrevne situationer, som med forskerens hjælp løftes fra et *reflekterende* til et *refleksivt* niveau¹⁶. Her stilles der spørgsmål ved deltagerenes forforståelser og vanebaserede reaktioner

¹⁶ Ripamonti m.fl. (2016)

som udgangspunkt for en samtale om mulige løsninger på det dilemma, der er præsenteret.

Deltagerne blev delt ind i fire grupper à fire personer, som på skift indtog rollerne som fokusperson, interviewer og reflekterende team. Alle fik dermed anledning til at fremlægge og få input til løsning af et dilemma eller et problem, som de hver især ville prøve at håndtere anderledes i perioden frem mod workshop 3.

Blandt de problemstillinger, som blev taget op, var præstens ansvar i forbindelse med husbesøg ved sygdom, følelsesmæssigt krævende samtaleforløb, grænsedragning mellem det personlige og det private i samtaler, aktiv inddragelse af forældre i dåbsamtaler, inddragelse af eksplicit teologisk/kristent indhold i samtaler, for stærk personlig involvering i forbindelse med begravelser samt samarbejde med sundhedsfagligt institutionspersonale. Et fælles tema var her forventningerne til præstens rolle, som det også fremgår af følgende eksempler.

Som afslutning på workshoppen udarbejdede hver præst en planche med kort præsentation af den valgte problemstilling og den besluttede prøvehandling. Plancherne blev hængt op i mødelokalet, så alle havde mulighed for at gå rundt og kigge på dem. Til sidst præsenterede hver præst sin planche og den prøvehandling, som vedkommende havde valgt.

2.4.2 Opsamling på individuelle prøvehandlinger

På den følgende workshop blev der samlet op på de individuelle prøvehandlinger gennem endnu en runde i det reflekterende team, hvor fokuspersonen fremlagde udbyttet af arbejdet og med input fra teamet overvejede muligheder for justering og/eller videreudvikling.

I samme reflekterende teams som sidst havde fokuspersonen først nogle minutter til at fortælle om arbejdet med prøvehandlingen med uddybende spørgsmål fra intervieweren og refleksion fra teamet. Som opsamling formulerede fokuspersonen dels en positiv erfaring fra arbejdet, og dels punkter, der var behov for at arbejde mere med.

Opsamlingen i plenum viste, at arbejdet i nogle tilfælde havde ført til konkrete ændringer i praksis, som helt eller delvist havde afhjulpet problemet. I andre tilfælde havde udbyttet været mindre konkret. For nogle havde den valgte problemstilling været af så specifik karakter, at den ikke var dukket op igen i løbet af den mellemliggende periode. Andre havde haft svært ved afprøvningen, fordi prøvehandlingen ikke havde været tilstrækkelig konkret formuleret.

Trods vanskelighederne var der en fælles oplevelse af, at arbejdet med problemstillingerne havde givet en øget opmærksomhed på egne handlemønstre og mulighed for ændringer. Især det reflekterende team blev fremhævet som værdifuldt. Det kollegiale fællesskab fungerede som det eksterne blik, der kunne bidrage til nye måder at se det pågældende problem på, og ikke mindst: nye måder, hvorpå man som præst kan se sin egen rolle heri.

I det følgende vises tre eksempler på de individuelle problemstillinger, som præsterne valgte at bringe frem, den valgte prøvehandling og de opnåede resultater.

2.4.3 Eksempler på individuelle prøvehandlinger

2.4.3.1 Case 1:

En præst beskrev, hvordan samtaler i forbindelse med begravelser ofte blev aftalt på tidspunkter, hvor det gik ud over aftaler med vedkommendes egen familie. Oplevelsen var, at det var uholdbart, men samtidig havde præsten en fornemmelse af, at det var nødvendigt for ikke at skuffe de pårørende. Det reflekterende team satte spørgsmålstegn ved, hvem der definerede forventningen.

Prøvehandlingen blev at lave en plan på én måned over "samtalefrie" tidspunkter, og notere, hver gang planen blev brudt og hvorfor. Evalueringen viste, at den pågældende præst kun havde været nødt til at bryde aftalen med sig selv én gang i forsøgsperioden. Det blev besluttet at fortsætte prøveperioden med henblik på at udforske, om problemet lå hos de pårørende, eller om det egentlige problem var præstens forventning til sig selv.

2.4.3.2 Case 2:

En præst oplevede, at en fyldt kalender gav et dårligt udgangspunkt for dåbssamtaler, fordi vedkommende igen og igen måtte sige nej til de tidspunkter for samtale, som familierne foreslog. Præsten oplevede sig selv som repræsentant for et stift og ufleksibelt system. Det reflekterende team stillede spørgsmål til oplevelsen og foreslog at arbejde med måder, hvorpå præsten kunne signalere mulighed frem for begrænsning.

Prøvehandlingen blev at komme familierne i møde med, hvad gruppen kaldte en "løsningsfyldig" tilgang, hvor præsten havde mindst tre forslag til tidspunkter for samtale. Evalueringen viste, at det virkede; at præsten fremstod imødekommende og positiv, og at familierne modtog tilbuddet uden irritation med deraf følgende godt udgangspunkt for samtalerne.

2.4.3.3 Case 3:

En præst oplevede det som belastende altid at skulle være tilgængelig for samtale i det offentlige rum, f.eks. i forbindelse med lokale indkøb, og derfor ofte foretog indkøb i nabobyen for at undvige kontakt. Prisen var, at den

pågældende oplevede sig som en dårlig præst, der ikke orkede at tale med sine sognebørn. Det reflekterende team stillede spørgsmål til, om man som præst altid skal være klar til en personlig samtale over køledisken og opfordrede præsten til at arbejde med denne forventning.

Prøvehandlingen blev, at præsten aftalte med sig selv at mærke efter, om vedkommende orkede at snakke i forbindelse med indkøb, og ellers blot hilse venligt og gå videre. Evalueringen viste, at strategien havde givet overskud til i højere grad at stå ved sig selv som præst og person fremfor at lide under et urealistisk ideal om konstant tilgængelighed.

2.5 Workshop 3: Arbejde med kollektive prøvehandling

Workshop 3 blev afviklet som døgnseminar i februar 2019. Målet med workshoppen var dels at samle op på erfaringerne fra de individuelle prøvehandling og dels at arbejde med indkredsning og planlægning af kollektive prøvehandling.

Arbejdsformen var også her reflekterende teams samt gruppearbejde i de fire projektteams. I programmet indgik også input udefra ved et oplæg om forventninger til kristendom og folkekirke og en social aktivitet tilrettelagt af to af provstiets præster. Som i workshop 2 mandede samlingen ud i, at hvert team præsenterede sin problemstilling og den besluttede prøvehandling.

Opgaven for de fire projektteams var i første omgang at vælge et fælles overordnet tema som udgangspunkt for den kollektive prøvehandling. De foreslåede temaer tog udgangspunkt i den tidligere indkredsning af problemfelter: tid, kvalitet eller kompleksitetshåndtering. Herudfra blev de fire teams bedt om at tage stilling til følgende spørgsmål:

- Hvilket område vil være mest givende for os som gruppe at arbejde med?
- Hvilke problemer/situationer kan være relevante at kigge på?
- Hvad ønsker vi at opnå? Formulering af mål for fælles indsats.

Arbejdsformen for hvert spørgsmål var en runde med nogle minutter til egen refleksion og udarbejdelse af post-its, fælles brainstorm og efterfølgende udarbejdelse af fælles *mind map*. Arbejdet resulterede i, at gruppen noterede valgt problemstilling og mål på en planche med henblik på præsentation for kollegerne i en af de andre grupper.

Efterfølgende præsenterede grupperne den valgte problemstilling og målet med prøvehandlingen for hinanden to og to. Den anden gruppe havde til formål at fungere som ”Djævelens advokat” og give feedback i form af kritiske spørgsmål og eventuelle andre perspektiver, som kunne anlægges. Ud fra feedback fik gruppen mulighed for at revidere sit udkast, inden prøvehandlingen blev endeligt formuleret.

Ud fra dette fulgte udarbejdelse af en konkret plan for afprøvningen:

- Hvad vil vi gøre og hvornår?
- Hvordan kan vi støtte hinanden som kolleger?
- Hvordan deler vi erfaringer?
- Til slut fremlagde grupperne i plenum deres respektive valg af problemstilling, prøvehandling og plan for gennemførelse.

I det følgende præsenteres de problemstillinger, som de fire projektteams valgte at kigge på, og de prøvehandling, der blev besluttet.

2.5.1 Valg af kollektive prøvehandling

2.5.1.1 Case 1

Teamet, som bestod af præsterne fra et bysogn og et antal mindre landsogne, ønskede at skabe mere forudsigelighed i forhold til problemområdet begravelsesvagter. Målet var at udarbejde en struktur, der tilgodeså den enkelte præst under hensyntagen til de lokale distrikter.

Det ønskede resultat af vagtordningen ville være to uger om måneden, hvor den enkelte præst havde ”begravelsesfri”, med mindre der forelå specifikke ønsker fra de pårørende om vedkommende.

Som succeskriterier blev det besluttet at registrere den objektive fordeling af begravelserne samt at vurdere, hvorvidt ordningen førte til en oplevelse af øget forudsigelighed. Samtidig skulle der opsamles erfaringer fra de begravelsesfrie uger med henblik på, om ordningen gav plads til andre aktiviteter. Erfaringsopsamling skulle ske gennem individuel registrering og parvis evaluering med løbende opsamling på de ugentlige præstemøder.

2.5.1.2 Case 2

Teamet, der bestod af præster fra et bysogn og fra omliggende landsog-
ne, ønskede dels at styrke det kollegiale fællesskab omkring de individuelle
møder, og dels at blive bedre til at involvere faddere i kirkens dåbsarbejde.
Det mandede ud i et dobbelt mål: dels at udarbejde et fælles fadderbrev, og
dels at bruge lokalteamet til sparring efter modellen fra det reflekterende
team.

Prøvehandlingen bestod i dels at udarbejde et fælles fadderbrev med kon-
kret plan for arbejdsprocessen frem til afprøvning i forbindelse med dåb;
dels at planlægge et teammøde med fastlæggelse af dato og arbejdsform.

Succeskriterier blev defineret som overholdelse af arbejdsplanen og faktisk
fremmøde til kollegial sparring.

2.5.1.3 Case 3

Teamet, der bestod af præster fra et antal traditionelle landpastorater, valgte
at sætte fokus på aflastning i forbindelse med begravelser, som opleves
som et stressende element i hverdagen på grund af deres uforudsigelighed.
Målet blev defineret som at blive bedre til at bruge hinanden som kolleger
til mental og praktisk støtte.

Prøvehandlingen bestod i som noget nyt at mødes en gang om måneden
med henblik på at aftale gensidig bistand i form af bagvagter for begravelser
og bruge hinanden til sparring og supervision.

Succeskriterier blev dels defineret i objektive termer som afholdelse af
møde og reel omfordeling af begravelser, og dels subjektivt i form af ople-
vet lettelse og mindsket pres.

2.5.1.4 Case 4

Teamet, som var sammensat af præster fra by- og landsogne, havde oprin-
deligt et ønske om at udnytte præsternes ressourcer bedre ved at afdæk-
ke kompetencer i teamet, men konkluderede, at dette emne burde drøftes
mellem samtlige teams i provstiet. I stedet valgte man at sætte fokus på
etablering af en vagtordning med forlods fordeling af indkommende begra-
velser, som kunne skabe større forudsigelighed for præsterne og mulighed
for at prioritere de individuelle samtaler.

Prøvehandlingen bestod i at fastlægge vagter for begravelsestider i sognet
for to-tre uger ad gangen under hensyn til præsternes øvrige arbejdsbelas-
tning. Den tid, der friholdes for begravelser, indføres som ”forberedelses-
tid” i sognets interne kalender.

Som succeskriterier blev det besluttet at fokusere på objektiv fordeling af
begravelser i forhold til aftalt kvote/regulativ og overholdelse af den frie
forberedelsestid, samt på, om ordningen førte til større oplevet forudsige-
lighed i arbejdsmængde og tid. Det blev videre besluttet at registrere forde-
ling i forbindelse med møder, og at have særlig opmærksomhed på eventu-
elle ændringer i forhold til hidtidig praksis.

2.6 Workshop 4: Opsamling på kollektive prøvehandlinger

Workshop 4 fandt sted i maj 2019. Målet med den afsluttende workshop
var at samle op på de kollektive prøvehandlinger og at identificere områ-
der, som det ville være relevant at arbejde videre med efter projektets af-
slutning. Opsamlingen fandt sted ved, at de fire teams i plenum først kort
resumerede den problemstilling, man i fællesskab havde valgt at arbejde
med samt det ønskede mål, og på denne baggrund fremlagde teamets eva-
luering.

2.6.1.1 Case 1

Teamet havde besluttet at afprøve tomandsvagter for begravelser à to uger.
Men da en af præsterne fik orlov umiddelbart efter workshop 3, havde det

været nødvendigt at justere på dette, så de faste præster i stedet på skift havde vagter à én uge med den ansatte vikar som buffer.

Med hensyn til objektiv fordeling havde denne vist sig at fungere, og bureaukratiet i kontakten til bedemænd var minimeret ved at administrationen skete på kirkekontoret. Men arbejdet havde også vist, at skabelse af forudsigelighed forudsatte en høj grad af langtidspanlægning, og at der var behov for at afprøve modellen over længere tid for at få mulighed for at lægge planer uden at skulle tage hensyn til en allerede fyldt kalender. Oplevelsen var, at ordningen allerede bidrog til at skabe den ønskede forudsigelighed og ro for bypræsterne, men at det var vanskeligt at opnå det samme for de præster, som havde særskilt ansvar for at betjene landsognene.

Teamet gav udtryk for overraskelse over at have erfaret, hvordan arbejdet med struktur havde en umiddelbart positiv effekt på indholdet. En lære af prøvehandlingen var, at det er nødvendigt hele tiden at justere i forhold til behov og den konkrete situation.

2.6.1.2 Case 2

Teamet havde valgt at udarbejde et fælles fadderbrev samt at etablere et rum for kollegial sparring. Sidstnævnte var ikke sket, men var blevet nedprioriteret i den mellemliggende periode på grund af ferier og mange andre arbejdsopgaver. Derimod havde teamet arbejdet med udkast til fælles fadderbrev.

Succeskriteriet havde været at overholde den besluttede tidsplan, men teamet havde valgt at forlænge tidsrammen med henblik på at nå frem til fælles ejerskab. Oplevelsen var, at diskussionerne om indholdet havde været krævende på grund af præsternes forskellige teologiske holdninger til dåb, og præsterne havde bevidst fravalgt teologisk indhold for at nå til et produkt, som alle kunne stå inde for. Læren fra processen var, at det udarbejdede fælles produkt muligvis over tid ville blive erstattet af individuelle fadderbreve, som i højere grad afspejlede den enkelte præsts holdning.

2.6.1.3 Case 3

Teamet havde valgt at arbejde med sparring og bagvagsordning for begravelser, som kunne bidrage til at mindske oplevelsen af stress. I forhold til reel omfordeling og inddragelse af bagvagt var dette ikke sket. Medvirken til dette havde været forskellige syn på de arbejdsmæssige prioriteringer og på det ønskelige i konkret samarbejde på tværs af pastoratsgrænserne.

På trods af, at den konkrete arbejdsaflastning havde været begrænset, havde indførelsen af månedlige fælles møder vist sig vigtige for det gensidige kendskab og bidraget til at mindske oplevelsen af ensomhed. Møderne havde givet anledning til samtaler om præsteidentitet og trivsel, som der var enighed om at fortsætte – men formentlig på et lidt lavere niveau efter projektperioden.

2.6.1.4 Case 4

Teamet havde valgt at arbejde med fordeling af begravelser ud fra et ønske om at give større overblik og overskud til andre opgaver. På grund af teamets sammensætning af flere pastorer og med midlertidig dækning på nogle af stillingerne var det ikke lykkedes at lave en ordning for teamet som helhed, men kun separat for pastoraterne; derimod var det lykkedes at skabe synlighed og fælles overblik via den fælles kalender.

Oplevelsen i det ene pastorat var, at det var svært at skabe en ligelig fordeling, når pårørendes ønsker skulle tilgodeses, men at ordningen havde givet både en forudsigelighed og en oplevelse af frihed, som præsterne kunne udnytte til andre opgaver. I det andet pastorat var oplevelsen mere delt; en præst fandt, at ordningen var for rigid og ufleksibel, mens en anden betone, at netop strukturen havde givet vedkommende et helt andet og bedre arbejdsliv. Der var enighed om, at der var behov for at have fokus på de forskellige oplevelser og at arbejde med, hvordan forskellige tilgange til struktur og fleksibilitet ville kunne fungere sammen.

2.6.2 Sammenfatning

Som opsamlingen viste, oplevede samtlige teams, at de gennem arbejdet med prøvehandlingerne i et eller andet omfang havde nærmet sig de ønskede mål, hvad enten det gjaldt aflastning på begravelser, udarbejdelse af et konkret fælles produkt, eller at modvirke oplevelsen af stress og ensomhed. Alle fire teams gav desuden udtryk for, at arbejdet havde styrket det kollegiale fællesskab og øget respekten på tværs af teologiske, personlige og arbejdsmæssige forskelle.

Opsamlingen viste imidlertid også, at prøvehandlingerne havde givet indsigt i nogle af de strukturelt og individuelt betingede udfordringer, der kan opstå i forhold til at nå de ønskede mål. Forskellige arbejdsforhold mellem præster i pastorater med flere præster og enmandsbetjente pastorater, og opgavefordeling og lokale hensyn inden for de enkelte teams påvirkede mulighederne for at finde fælles løsninger. Samtidig viste opsamlingen, at teologisk observans, embedssyn og personlig indstilling til samarbejde kan få afgørende betydning for både omfang og indhold.

3. Hvad lærte vi?

3.1 Afsluttende fokusgruppeinterviews

Som opfølgning på forløbet blev der gennemført afsluttende fokusgruppeinterviews med de fire projektteams i perioden juni til august 2019. Interviewene pegede på, at præsternes oplevede udbytte af arbejdet med projektet kan beskrives i fire kategorier eller dimensioner: fagligt, metodisk, kollegialt og personligt.

3.1.1 Fagligt udbytte

I forhold til det faglige og indholdsmæssige fokus blev det fremhævet som positivt, at projektet har givet et skarpere blik for, hvordan mødet én til én sker alle steder og hele tiden i præsternes hverdag, og understreget betydningen af at være nærværende i mødet med den enkelte. Det blev også fremhævet som en – uventet – indsigt, at arbejdet med strukturer i form af arbejdstilrettelæggelse og opgavedeling er en nødvendig forudsætning for at skabe tid og rum og derigennem forbedre indholdet af de personlige møder. Endelig blev det nævnt som positivt, at projektet har styrket menighedsrådenes opmærksomhed på de individuelle møder som en væsentlig dimension af præsternes arbejde, som bør prioriteres.

Kritisk blev det fremhævet, at projektet for nogle har forekommet uklart, og at det havde været svært at få greb om, hvad det egentlig handlede om. Et andet kritikpunkt var, at prøvehandlingerne var kommet til at handle for meget om lavpraktiske problemer, f.eks. i form af vagtordninger, som alligevel skulle have været løst, og at strukturer har været en barriere for at arbejde med udvikling på den måde, det var ønsket. Med hensyn til ind-

hold gav nogle udtryk for, at de havde savnet flere teologiske diskussioner undervejs. Omvendt udtrykte andre en oplevelse af, at forskellige teologiske opfattelser kunne udgøre en hindring for samarbejdet, og at de derfor bevidst havde fravalgt diskussionen.

3.1.2 Metodisk udbytte

I forhold til arbejdsformen fremhævede flere projektets udstrækning og muligheden for at fordybe sig i et tema over lang tid som en positiv gevinst. Særligt arbejdet i de reflekterende teams blev evalueret positivt som en måde at fokusere og strukturere den kollegiale sparring på. Der var bred enighed om, at det reflekterende team havde vist sig anvendeligt både i forhold til arbejdet med det specifikke tema og som generel indøvelse i en arbejdsform, der vil kunne anvendes i mange andre sammenhænge i provstiet til kollegial opkvalificering.

Af kritiske kommentarer blev nævnt, at det var svært at afsætte tid til arbejdet med logbog i det daglige, og at det kunne være svært at effektuere de kollegiale prøvehandling på grund af forskellige vilkår internt blandt præsterne i teamet. Enkelte gav udtryk for, at de havde savnet nogle ”benspænd”, som kunne have udfordret lidt mere og hævet de lokale prøvehandling op over løsning af praktikaliteter. Endelig blev nævnt, at vakancer og omstruktureringer kunne udgøre forhindringer for arbejde med projektet – og samtidig, at det er blevet tydeligt, at forandring er et uomgængeligt vilkår, som konstant gør sig gældende et eller andet sted i organisationen.

3.1.3 Personligt udbytte

I forhold til præsternes personlige udbytte blev det fremhævet som meget positivt, at projektet havde vist, at det var i orden at sætte ord på ting, der var sårbare. Det blev også udtrykt, at projektet havde givet en større afklaring i forhold til personlige udfordringer og mulige løsninger. Herudover havde projektet givet bedre kendskab til kollegerne, hvilket havde medført en oplevelse af kortere afstand til at søge sparring og hjælp ved at lytte til andres erfaringer.

3.1.4 Kollegialt udbytte

Oplevelsen af det kollegiale udbytte var ligeledes entydigt positivt. Konkret blev fremhævet, at projektet havde givet erfaringsudveksling på tværs af anciennitet og teologisk og personligt ståsted, og en bedre udnyttelse af ressourcer. Det blev udtrykt, at det havde været positivt at italesætte ønsker og forventninger til hinanden i teams, og at det fælles fokus havde givet en følelse af fælles forpligtelse. Det blev også fremhævet, at projektet havde givet større indsigt i andres situation og en bedre forståelse for forskelligheden i præstegruppen; at der var blevet skabt et tillidsfuldt rum ved, at man havde fået kendskab til hinanden, og at følelsen af stress og ensomhed var blevet mindsket.

3.1.5 Sammenfatning

Præsternes tilbagemeldinger udtrykker, at det oplevede udbytte af projektet har været størst i forhold til arbejdsformen og den kollegiale dimension. I forhold til arbejdsformen var der på forhånd udtrykt forventninger til at deltage i en styret proces og at afprøve metoder til at reflektere over egen praksis. Fokusgruppeinterviewene dokumenterede, at særligt det reflekterende team havde fungeret som indsigtsskabende metode i kraft af sin stramme struktur. Samtidig havde formen bidraget til at skabe et fortroligt og tillidsfuldt rum for samtale om dilemmaer og problemer i den enkeltes hverdag, og dermed også støttet det kollegiale. Flere gav udtryk for, at det især var den kollektive fordybelsesproces i den fælles praksis over tid, som havde givet udbytte.

I forhold til det faglige indhold af projektet gik flere af de indledende forventninger på at få konkrete redskaber til at høste hurtige gevinster i form af kollegafif eller lavthængende frugter i eksisterende praksis. I tilbagemeldingerne på projektet er det imidlertid ikke de hurtige gevinster, der fremhæves, men derimod udvidelsen af perspektiv og det skærpede blik på, hvor og hvordan én til én-relationen kommer til udtryk i præsternes hverdag.

Med hensyn til det personlige udbytte var forventningerne hertil på forhånd relativt fåmælte, bortset fra ønsket om at hente konkret inspiration til eget arbejdsliv ved at iagttage andres måder at gøre tingene på. Dette fremhæves ikke som gevinst i tilbagemeldingerne. Derimod giver nogle præster udtryk for et helt personligt udbytte, nemlig hjælp til accept af og bekræftelse i egen identitet som præst. Det samme gjaldt opdagelsen af kollegerne som en ressource, ikke blot som leverandører af fif og tricks, men også som mennesker og fagpersoner i samme situation.

Med hensyn til præsternes indledende forbehold drejede disse sig dels om forståelse af projektets indhold og fokus, dels om dets evne til at rumme præster, som nærede forbehold mod projektet, og dels om hindringer i strukturer og rammer. Tilbagemeldingerne fra præsterne pegede på, at nogle havde næret bekymring for, om friheden i arbejdet ville blive truet, men også, at selvbestemmelsen i forhold til valg af fokus havde været vigtig.

Der blev også til indledning nævnt en betænkelighed ved projektets tidsforbrug. Bortset fra, at logbogsarbejdet var blevet oplevet som krævende, pegede fokusgruppeinterviewene ikke på, at projektet havde fyldt for meget. Tværtimod blev det fremhævet som nyttigt at have haft mulighed for at arbejde fokuseret med en fælles problematik over en længere periode.

3.2 Udblik til andre undersøgelser

Projektets fokus på præsternes arbejde med individuelle møder gør det nærliggende at sammenholde indsigterne herfra med fund fra tidligere undersøgelser¹⁷ og samtidig at udlede nogle fund, som har betydning i et videre perspektiv. I det følgende peges der på nogle af de problemstillinger, som er kommet til udtryk i forbindelse med projektet, og som kunne kalde på nærmere analyse.

17 Særlig relevante i denne sammenhæng er undersøgelserne *Hvad vil det sige at være præst?* (Felter 2016), som belyste 25 folkekirk præsters syn på deres embede og arbejde, og *Hvad forventer folket af kirken?* (Felter og Bjerrum (2015), som undersøgte folkekirkemedlemmers oplevelser af mødet med kirken i fire udvalgte sogne.

3.2.1 Person og rolle

Når præsterne i forbindelse med projektets problemindkredsning peger på de vanskeligheder, de oplever i forhold til sontringen mellem præstens professionelle rolle og præstens person, hhv. sontringen mellem arbejde og fritid, afspejler dette en afgrænsningsproblematik, som præsten deler med andre faggrupper. Det gælder også for andre fagpersoner, at de altid også er i deres professionelle rolle i mødet med andre mennesker. Det er imidlertid markant, i hvor høj grad dette fylder i præsternes fortællinger som et vilkår, der på samme tid opleves givende og belastende.

Undersøgelsen "Hvad forventer folket af kirken"¹⁸ viste, at der fra både jævnlige og mere sporadiske kirkebrugere er en forventning til præsten som person om at inkarnere kirkens værdier, rummelighed, åbenhed og autenticitet. Ifølge undersøgelsen "Hvad vil det sige at være præst?" er der tale om en forventning, som præsterne langt hen ad vejen selv deler¹⁹. Vægtlægningen på præstens person kommer også til udtryk i det udkast til præstespejl, som ligger til grund for kirkeministeriets betænkning om uddannelse og efteruddannelse af præster, og har dermed en vis normativ tyngde²⁰. Heri fremhæves det bl.a., at præsten med sin person repræsenterer kirken, og at både præsten og dennes familie må være indstillet på at leve med dette. Set i dette lys er det næppe overraskende, at en stor del af præsternes individuelle cases og opfølgende prøvehandling omhandlede afgrænsningsproblematikker og afprøvning af strategier til at håndtere det komplekse forhold mellem præstens person og den professionelle rolle.

Sammenvævningen mellem person og embede kommer imidlertid også til udtryk i form af en rolleusikkerhed, som artikuleres i situationer, hvor præsterne ikke oplever deres bidrag som klart defineret. Allerede i den indledende indkredsning af én til én-situationer, gav nogle af præsterne udtryk for usikkerhed på egen rolle i forbindelse med spontane, uformelle mødesituationer. Hvor de planlagte møder typisk er organiseret om leverancen

18 Felter og Bjerrum 2015, 116

19 Felter 2016, 198.

20 *Betænkning 1503, Uddannelse og efteruddannelse af præster*, Kirkeministeriet 2008, se også Harbsmeier, Eberhard og Thomsen; Henning (2005): *Præstespejl*.

af et bestemt produkt – en tale eller et ritual hvor præsten kan trække på sin teologiske faglighed – giver flere af præsterne udtryk for, at de finder det sværere at agere i det ”produktløse” møde, hvor forventningen til deres professionelle rolle er mindre tydelig.

3.2.2 Kerneydelse og faglighed

Et andet beslægtet problemfelt, som også blev artikulert i forbindelse med de indledende fokusgruppeinterviews, var spørgsmålet om kerneydelse og professionsfaglighed. Mens præsterne var temmelig enige om vigtigheden af det personlige møde, var de mere delt på spørgsmålet om, hvad der egentlig er præstens særlige bidrag. Er præstens bidrag først og fremmest at være teologisk fagekspert, evangeliets forkynder eller kristent medmeneske? Og hvad betyder det i så fald?

Dette spænd genfindes i ”Hvad vil det sige at være præst?”, hvor præsterne som helhed var enige om forkyndelse som en kerneopgave i præstearbejdet, men var mindre enige om, hvad forkyndelse konkret er, og hvordan forkyndelse finder sted²¹. Fælles for informanterne i ”Hvad vil det sige at være præst?” var imidlertid, at forkyndelsesdimensionen var vigtig for, om de var i stand til at opleve arbejdsopgaverne som meningsfulde. Noget lignende kan tænkes at være i spil her, hvor oplevelsen af mening med præstens tilstedeværelse i situationen synes at være forbundet med, om den kan kobles til en personlig opfattelse af kerneydelse og professionel faglighed.

3.2.3 Begravelserne i fokus

Det er påfaldende, at tre ud af fire kollektive prøvehandlinger kom til at omhandle begravelser. Set ud fra den viden, der er tilvejebragt i forbindelse med såvel ”Hvad vil det sige at være præst?” som ”Hvad forventer folket af kirken” er det imidlertid ikke overraskende. Sidstnævnte peger således på, at hovedparten af folkekirkens medlemmer fortrinsvist har kontakt med kirken i forbindelse med biografiske anledninger, og at begravelser udgør

den hyppigste anledning til kontakt med folkekirken for befolkningen som helhed²².

Dette forhold kan også ses afspejlet i den vægt, som præster tillægger begravelser²³. Adspurgte, hvilke opgaver, de fandt særligt vigtige og meningsfulde, pegede præsterne ret samstemmende på netop begravelser som et af de steder, hvor de i særlig grad oplever at udfylde en funktion, som er meningsfuld for både de pårørende og for præsten selv som professionel²⁴.

Set i projektets kontekst synes det valgte fokus på begravelser tilsvarende at afspejle, at præsterne her ser et væsentligt berøringspunkt mellem folk og kirke, der fungerer som afsæt for betydningsfulde, individuelle samtaler. Dermed bliver det også vigtigt at sikre, at den tid og ro og det nærvær, som ifølge præsterne selv er afgørende for at skabe det gode møde, er til rådighed i situationen. I og med at tid udgør en vigtig ressource for det gode møde, giver det mening at arbejde med strukturen netop omkring begravelser som en central embedsopgave.

3.2.4 Tidsparadokset

I forbindelse med problemindkredsningen pegede nogle af præsterne på det tilsyneladende paradoksale i, at der er et gensidigt afhængighedsforhold mellem præstens synlighed i sognet og antallet af personlige samtaler. Med andre ord, at en nedgang i synlighed også fører med sig, at de personlige samtaler bliver færre. Set i forhold til projektets indledende antagelse, som var, at de individuelle samtaler trues af andre aktiviteter, lader forholdet dermed til at være mere komplekst, idet der ikke er tale om et enten-eller, men nærmere et både-og.

En mulig forklaring kunne tænkes at ligge i, at præsten som følge af sekularisering generelt er blevet mindre synlig for sognets medlemmer, og at vejen til at bede om personlig samtale dermed er blevet længere. De mere organiserede samtaler i form af traditionelle husbesøg er i præsternes for-

21 Felter 2016, s 185

22 Felter og Bjerrum 2015, s 23

23 Felter 2016, s 182

24 Felter 2016, s 80f

tællinger kun en del af det samlede billede, mens en anden del udgøres af ad hoc samtaler over køledisken, i omklædningsrummet og foran børnehaven. Sidstnævnte – som ofte foregår uden for ”arbejdstid” – synes at leve af, at præsten er synligt til stede og tilgængelig, hvorimod de pågældende formentlig ville have sværere ved at tage kontakt til præsten og bede om en samtale.

Hvis ovenstående holder, altså at der ikke er tale om et konkurrenceforhold, men snarere om en nødvendig vekselvirkning, kunne dette pege på, at der vil være behov for at arbejde videre med, hvordan denne vekselvirkning kan udnyttes, og hvilke virkemidler, der kan tages i brug for at skabe tid og rum til begge.

3.2.5 Autonomi og kollegialitet

Arbejdet med projektet viste ikke uventet forskellige synspunkter blandt præsterne. Mens der var bred enighed om værdien af sparring, var der mere blandede holdninger til det ønskelige i et tættere samarbejde.

De forskellige værdisæt kan naturligvis ses som udtryk for forskellige teologiske og personlige temperamenter. Men samtidig afspejler de, at der i provstiet er store forskelle i arbejdets organisering mellem på den ene side pastoraterne med flere præster, og på den anden side de traditionelle landpastorater, som betjenes af en enkelt præst. For sidstnævntes vedkommende er naturlige berøringsflader mellem sognene begrænsede, og samarbejde på tværs opleves ikke oplagt, bortset fra lejlighedsvis afløsning under ferie og fravær. Dette betyder, at samarbejde, som går ud over gensidig afløsning, ikke udspringer med naturlighed af organisationens struktur, men skal vælges aktivt til. Et øget samarbejde mellem præsterne kan også møde skepsis i sognet, som lægger vægt på lokale traditioner²⁵ og forventninger til den præstelige betjening.

På det individuelle plan giver præsterne samtidig udtryk for, at teologiske forskelle kan sætte grænser for samarbejdet. Dette peger på en stærk teolo-

gisk identitet, hvor betydningen af at kunne stå fuldt inde for det teologiske udtryk opfattes som en kerneværdi²⁶. I forhold til prøvehandlingerne synes det således afgørende, at samarbejdet tager udgangspunkt i et individuelt orienteret professionsetos med plads til den enkelte præsts teologiske integritet og autentiske udtryk.

Omvendt kan de tendenser til funktionsdeling, der findes i nogle af pastoraterne med flere præster, pege i retning af en mere kollektivt orienteret forståelse af professionen, hvor præsterne i højere grad henviser til hinanden og deles om opgaverne. Strukturelt understøttes dette ved at præsterne er forpligtede på det samme geografiske område. Men som arbejdet med prøvehandlingerne viste, spiller forskel i teologisk overbevisning også her en rolle for, hvad der kan samarbejdes om.

25 Thomsen og Felter 2020, s 104ff

26 Felter 2016 s 172, 192

4. Erfaringer fra coronanedlukningen

Under arbejdet med rapporten i marts 2020 blev folkekirken i lighed med det øvrige Danmark ramt af nedlukning som følge af coronapandemien. Gudstjenester, møder, konfirmandundervisning, kirkecafeer og andre normale aktiviteter blev suspenderet. På denne baggrund blev det besluttet at lave en opfølgende undersøgelse af, hvordan nedlukningen påvirkede kirkens arbejde i Favrskov provsti, og om der var erfaringer fra det forudgående projekt, som viste sig nyttige i den nye situation.

Som redskab for erfaringsopsamlingen blev præsterne bedt om at føre logbog under nedlukningen.

Opgaven, som den var formuleret vejledende, lød:

- Beskriv, hvordan coronasituationen påvirker kirkens måde at arbejde på, både som følge af lokale beslutninger og som følge af direktiver ovenfra. Notér, hvad situationen medfører af nye tiltag og/eller anderledes vægtning. Hvad gør I, som er nyt?
- Beskriv de overvejelser og eventuelle dilemmaer, du/I har stået i i den forbindelse. Hvad har ledt frem til eller været afgørende for de valg, der er truffet?
- Beskriv dine egne tanker/refleksioner over, hvad de pågældende tiltag betyder for dit arbejde som præst generelt og arbejdet med folkekirken én til én i særdeleshed.

I den stillede opgave var præsterne stillet frit med hensyn til fremstillingens form og omfang. 15 af provstiets præster indsendte besvarelse. To af 18 stillinger var vakante på undersøgelsestidspunktet.

Besvarelsene var meget forskellige og afspejlede den enkeltes fokus. Det betyder, at det ikke lader sig gøre at bruge logbøgerne som kilde til en udtømmende beskrivelse af faktuelle ændringer. Ikke desto mindre giver de et værdifuldt indblik i, hvordan situationen er oplevet af præsterne og kan være med til at pege på områder for fælles læring i forlængelse af arbejdet med ”Folkekirken én til én”. I det følgende præsenteres indholdet af præsternes besvarelser.

4.1 Påvirkning på kirkens arbejde og aktiviteter

Logbøgerne beskriver nedlukningens påvirkning på hverdagen i folkekirken. En direkte konsekvens af forsamlingsforbuddet har været aflysning af alle gudstjenester, undervisning og andre aktiviteter, og restriktioner på deltagerantal i forbindelse med kirkelige handlinger. Mængden af aflysninger og omlægninger har været stor, og på grund af uvisheden om tidsperspektivet har det nogle steder været nødvendigt at flytte f.eks. konfirmationer og bryllupper flere gange.

En nyskabelse har i denne forbindelse været ønske om at gennemføre bryllupper og begravelser med minimalt deltagerantal, fulgt op af en kirkelig velsignelse eller mindehøjtidelighed på et senere tidspunkt. I forhold til nye aktiviteter beskriver logbøgerne de fælles tiltag i provstiet, herunder kommunikation i lokalavis med kontaktoplysninger på alle præster, samarbejde omkring udsendelse af digitale gudstjenester, som præsterne i forskellige grad bidrog til, samt lokale gudstjenestetiltag²⁷.

²⁷ Logbøgerne går ikke i detaljer med gudstjenesternes form og indhold. Men som det fremgår af kirkernes Facebookprofiler og hjemmesider, har formen varieret fra en næsten fuld højmesse-eliturgi af over en times varighed, til kortere optagelser bestående af en-to salmer og prædiken. Erfaringerne med forskellige former er behandlet i forbindelse med den landsdækkende undersøgelse af folkekirkens håndtering af coronaperioden (Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter 2020), som også vil kunne inddrages i forbindelse med en evt. evaluering af gudstjenesteerfaringer i provstiet.

Ved siden af gudstjenester beskriver flere præster, hvordan de i nedlukningsperioden har arbejdet med at udvikle andre kommunikationsgenrer på sociale medier, klummer på Facebook, fjernundervisningsoplæg og videohilsener til konfirmander mm. Erfaringen med disse tiltag har været, at kirken herigennem har fået kontakt med grupper, som ellers ikke har deltaget i kirkens sædvanlige analoge aktiviteter. Dette aflæses gennem den respons, som de pågældende opslag har fået i form af *likes* og kommentarer både på det pågældende medie og i forbindelse med personlige møder. Flere præster giver udtryk for, at de gerne vil prioritere at fortsætte den digitale kommunikation gennem klummer og korte opslag, også efter nedlukningen. Derimod giver flere udtryk for, at interessen for digitale gudstjenester er faldet så meget efter genåbningen, at det ikke giver mening fortsat at bruge kræfter på disse.

Med hensyn til undervisning er det forskelligt, hvordan man har grebet det an i sognene. De fleste steder lader undervisningen til at have været aflyst i perioden. Enkelte steder har man gennemført forsøg på digital undervisning, mens andre har fravalgt dette med den begrundelse, at det ville minde for meget om skolearbejdet. I stedet satses der på muligheden for at møde fysisk op til afrunding af forløbet inden konfirmationerne.

I forhold til kommunikation har nedlukningen på den ene side betydet en kraftig nedgang i antallet af møder. Fysiske møder har dels været erstattet af digitale, dels af kommunikation over mail. Samtidig med at præsterne generelt udtrykker lettelse over den lavere mødeaktivitet, har vurderingen af de digitale møder været forskellig. Nogle giver udtryk for, at de digitale møder har bevirket en større disciplin, og dermed kortere varighed, og at de generelt har fungeret forbavsende godt. Andre peger dog på, at det gælder for både mailkommunikation og digitale møder, at der let opstår misforståelser og optræk til konflikter, fordi den indbyrdes føling med hinanden mangler.

Overordnet fremhæves det, at nedlukningsperioden har medført meget ekstra arbejde i den forstand, at man ikke har kunnet trække på tidligere erfaringer, men i høj grad har skullet opfinde alt i situationen. Samtidig har restriktionen på deltagerantal efter genåbningen konkret betydet, at der

har skullet gennemføres flere handlinger, f.eks. i skikkelse af individuelle dåbsgudstjenester.

Af nye tiltag beskriver præsterne, hvordan én til én kontakten har været stigende i form af telefonisk kontakt til faste kirkegængere, sognets ældre, konfirmandforældre og folk, der har ønsket sjælesorg. Men også brug af sms og mail er øget, ligesom flere fortæller, at de er blevet mere opmærksomme på muligheder for samtale i forbindelse med tilfældige eller spontane personlige møder i det offentlige rum. Logbøgerne viser også, hvordan præsterne er blevet opmærksomme på den symbolske betydning af én til én kontakt, f.eks. ved at give konfirmanderne en personlig hilsen i postkassen på den planlagte konfirmationsdag.

4.2 Betydning for arbejdet som præst

Når det gælder nedlukningens betydning for præsternes eget arbejde, peger logbøgerne både på konkrete konsekvenser for arbejdets udførelse og på et dybere plan på påvirkninger af præsternes selvforståelse.

Konkret viser logbøgerne, hvordan påvirkningen på præsternes hverdag har varieret alt efter arbejds- og familiesituation. For nogle har nedlukningen umiddelbart betydet, at der er blevet tid til overs, som kunne anvendes til udførelse af udskudte opgaver som oprydning eller længe planlagt udarbejdelse af konfirmandmateriale, til læsning eller studier. En beskriver, hvordan vedkommende oplevede noget i sig selv lukke ned i en periode med en oplevelse af at kunne holde fri uden dårlig samvittighed. For andre har nedlukningen været en øvelse i logistik, hvor arbejdsopgaver, børnepasning og hjemmeskole har skullet forenes, og anledning til øget arbejdspress på grund af manglende rutiner, og som har drænet ressourcerne i forhold til arbejdet én til én. Modsat peger en anden på, hvordan de nye udfordringer med fjernundervisning har givet anledning til at opsøge mere videndeling og udnyttelse af hinandens ressourcer.

Flere af præsterne beskriver, hvordan nedlukningen kaldte på nye former for kommunikation, hvor de har skullet overvinde en personlig og professionel blufærdighed i forhold til at træde i karakter som præst på mails, sms,

Facebook og lignende. Flere havde en frygt for at virke påtrængende, men giver samstemmende udtryk for undervejs at have oplevet, at deres mere udfarende stil blev budt velkommen, og at forbeholdene mere lå hos dem selv end hos modtageren.

Flere peger på, at de har oplevet mulighed for et større fokus på kerneopgaverne, på samtaler og forkyndelse, på grund af mindre tidsforbrug til møder og planlægning, og at dette har været positivt. Nedlukningen har i praksis medført, at præsterne i endnu højere grad end ellers har været dem, der har stået med ansvaret og opgaverne, og at menighedsråd og andre medarbejdere i mindre grad er blevet involveret. Dette har på den ene side gjort, at arbejdsprocesserne og vejen fra tanke til handling er blevet kortere og mere smidig end sædvanligt, men har på den anden side betydet en manglende involvering af andre ansatte og frivillige medarbejdere.

Logbøgerne peger på, at situationen er blevet oplevet forskelligt af præsterne. Således giver præsterne i de pastorater, hvor der er flere præster, udtryk for, at de i høj grad har trukket på hinanden og i nogle tilfælde brugt nedlukningen som en anledning til at udbygge allerede eksisterende samarbejde og videndeling. Omvendt giver flere af de præster, der arbejder alene, udtryk for, at de har følt sig ensomme og har savnet at kunne dele ansvaret og sparre om opgaverne med kolleger og menighedsråd.

Logbøgerne peger samstemmende på, at kravet om fysisk distance opleves som indgribende for deres pastorale identitet. Det ikke at kunne give hånd eller lægge en trøstende arm om en sørgende efterladt skaber i præsternes forståelse en oplevelse af mental distancering, som ikke opleves hensigtsmæssig i forhold til at optræde som de nærværende præster, de ønsker at være.

4.3 Overraskelser

Af ting, som i større eller mindre grad har overrasket undervejs, peger logbøgerne på den meget positive respons, som præsterne har fået på de nye tiltag. Det gælder både modtagelsen af den mere udfarende personlige kommunikation gennem mails, sms-kommunikation og rundringninger og

den øgede brug af digitale gudstjenester, andagter og opslag på Facebook og YouTube.

Flere præster registrerer, at den blufærdighed, de havde forventet at møde her, i højere grad har ligget hos dem selv end hos modtageren – og samtidig, at de positive erfaringer med den opsøgende kommunikation har bidraget til at nedbryde deres egen blufærdighedsgrænse. En præst noterer, at vedkommende har registreret en ny og mere direkte tone hos sig selv i kommunikationen, som ikke har været der før, men som opleves velgørende.

I forhold til sjælesørgeriske telefonsamtaler giver flere udtryk for, at disse har fungeret langt bedre end forventet og været præget af både åbenhed og fokus. En præst giver desuden udtryk for oplevelsen af, at vedkommende er mindre træt efter telefonsamtaler end efter fysiske møder. Flere udtrykker, at oplevelsen af gode telefonsamtaler har udfordret deres egen rolleforventning om nærvær og givet anledning til at revurdere, om nærvær altid er betinget af fysisk tilstedeværelse.

Omvendt giver flere udtryk for, at de ikke tidligere har været opmærksomme på, hvor meget den fysiske og kropslige kontakt betyder for den måde, de er præster på. Fraværet af håndtryk og berøring og den fysiske afstand opleves som distanceskabende og som en trussel mod det engagement og nærvær, de ser som centralt for deres pastorale identitet.

I forhold til de digitale møder udtrykkes der overraskelse over, at disse faktisk har fungeret og bidraget til at disciplinere samtalen – men også, at der gradvist har indsneget sig en vis mæthed ved formen. Flere udtrykker overraskelse over at have erfaret graden af respons og ejerskab i forhold til kirkenes initiativer fra en gruppe, som tidligere ikke har engageret sig, og tolker det som en reminder om tilstedeværelse af en større menighed end dem, der er aktive på de analoge platforme.

Endelig peger flere på, at det har været positivt at erfare graden af fælles kunnen i kollegafællesskabet, og evnen til at løfte i flok og få ting til at lykkes i en situation, hvor alle rutiner har været sat på standby.

4.4 Udfordringer

Af udfordringer i perioden peger præsterne samstemmende på mængden af logistiske opgaver i forbindelse med aflysninger og flytninger af aftaler og arrangementer. I denne forbindelse peges der særligt på, at udmeldingerne fra de kirkelige myndigheder – Kirkeministeriet og biskopperne – er kommet alt for sent og har været uklare, ulogiske og delvist modstridende, hvilket har efterladt præsterne i en vanskelig situation, bl.a. i forbindelse med begravelser og bisættelser.

Med hensyn til arbejdet med optagelse og udsendelse af digitale gudstjenester giver præsterne udtryk for, at de her har stået med en opgave, som har budt på tekniske udfordringer. Det gælder både kvaliteten af optageudstyr og deres egen manglende erfaring, som i hvert fald i begyndelsen har været en hindring. Der peges også på den udfordring, det har været at skulle optræde i et medie, man ikke har erfaring med, og som kan opleves som grænseoverskridende. Generelt i forhold til kommunikation peger præsterne på, at det har været en udfordring at overvinde deres egen blufærdighed. Det gælder ikke kun i forhold til at se sig selv på video, men også selve det i langt højere grad at være udfarende og opsøgende i forhold til kontakt, f.eks. i forbindelse med telefonopkald og sms-beskeder.

Hvad angår det diakonale arbejde peger logbøgerne på, at det flere steder har været en praktisk udfordring at få kontakt til f.eks. brugere af kirkecafeer og lignende, da kontaktoplysninger på disse mangler. Særligt i de større sogne formuleres det som et problem, at præsterne ofte hverken kender (fulde) navn eller adresse på de mennesker, der kommer i kirken. Samtidig opleves kontaktmuligheden som vigtig, fordi de ikke har kunnet forlade sig på, at de pågældende ville blive fanget op af andre sociale netværk.

I forhold til digital konfirmandundervisning peges der på, at dette generelt har fungeret godt, men at det også her viser sig svært at fastholde kontakten til nogle af de svagere konfirmander. Fastholdelse og motivation nævnes også som et problem i forhold til frivillige medarbejdere, både i undervisning og diakonalt arbejde. Flere peger på, at det har været udfordrende at

opretholde kommunikation med menighedsråd og andre ansatte ved kirkerne, og at mails i denne sammenhæng ikke fungerer optimalt.

Forholdsreglerne i forbindelse med samvær har også været oplevet som udfordrende. Særligt i forbindelse med sjælesorgssamtaler har præsterne oplevet kravet om afstand og brug af værnemidler som et problem. Men også i forbindelse med andre samtaler og kirkelige handlinger har de oplevet kravet om afstand som problematisk. Mange nævner eksplicit, at de savner håndtrykket, og ligeledes muligheden for at bruge fysisk kontakt som at lægge en hånd på skulderen, give et kram eller sidde tæt eller knæle sammen med den anden, hvilket betyder, at de har skullet finde andre måder at udtrykke nærvær på. Særligt i forhold til besøg ved dødsleje fremhæves kravet om afstand og brug af værnemidler (maske) som uforeneligt med selve funktionen som præst i denne situation, og hvor vedkommende derfor har valgt dem fra i bevidsthed om risiko for selv at blive smittet.

4.5 Dilemmaer

Mange peger på, at de har oplevet at stå i dilemmaer i forbindelse med administration af de udstukne retningslinjer. Som eksempler nævnes antalsbegrænsninger i forbindelse med begravelser og bisættelser, hvor oplevet mangel på logik og konsistens i regler har gjort det vanskeligt at håndhæve disse i forhold til pårørende, eller hvor præsten i den pågældende situation har benyttet sit skøn til at dispensere fra forbuddet.

Nogle af præsterne giver desuden udtryk for at have stået i dilemmaer, hvor de ikke har været klar over, hvad der forventedes af dem, og om de gjorde deres arbejde godt nok i den nye situation. Fraværet af sædvanlige præstetopgaver synes at have skabt en rolleusikkerhed, særligt i fravær af kolleger og andre, som man kunne drøfte situationen med.

4.6 Overvejelser

Ud over de nævnte dilemmaer har nedlukningen givet anledning til en række overvejelser. Et gennemgående hensyn bag de iværksatte tiltag har ifølge logbøgerne været at vise, at kirken fortsat er nærværende og tilgænge-

lig, trods nedlukningen, og at kommunikere dette positivt både analogt og digitalt.

Flere præster gør sig tanker om, hvordan nye og gamle arbejdsformer kan forenes i det øjeblik, folkekirken genåbner. Den digitale formidling og de individuelle kontakter på mail og sms har vist sig at være vigtige kanaler til nye målgrupper under nedlukningen. Hvad sker der med dette, når det igen bliver muligt at løse alle de sædvanlige og mere traditionelle præstetopgaver? Hvad kræver det af afvejninger, og hvad skal prioriteres, tids- og ressourcemæssigt? I forlængelse heraf: Hvilke digitale tiltag vil det give mening at opretholde, og hvilke viser sig at være overflødige, når de analoge tilbud er tilbage, eksempelvis digitale gudstjenester?

I forlængelse heraf giver nogle præster udtryk for, at de på den ene side gerne vil beholde det øgede fokus på den enkelte, f.eks. i forhold til konfirmandgruppen, men på den anden side forudser, at dette ideal kan blive vanskeligt at opretholde i en travl normalhverdag. Flere giver udtryk for et ønske om færre møder, når kirken vender tilbage til hverdagen, og rejser spørgsmålet om, hvilke prioriteringer, der præger kirkens arbejdskultur.

De positive erfaringer med velfungerende telefonisk og digital kontakt og oplevelsen af, at disse kan være mindre personligt krævende for præsten, leder til overvejelser over, hvor disse med fordel kan gå i stedet for fysiske møder. Hvor kan det ske uden tab – og hvor risikerer man som præst at miste noget vigtigt?

En præst rejser spørgsmålet, i hvor høj grad erfaringerne fra nedlukningsperioden kan overføres til normaltilstanden. Er der tale om en særlig situation, som har skabt særlige behov? Vil der f.eks. være samme behov for telefonsamtaler når hverdagen vender tilbage? En anden peger på, at corona har tvunget en ny identitet eller selvforståelse frem: Kirken kan ikke nøjes med at byde folk ind; den må også bevæge sig ud på de platforme, hvor folks liv udspiller sig, og benytte sig af metoder, der er både analoge og digitale. På den anden side spørges der kritisk til kravet om synlighed og originalitet: Opfinder kirken behov, der i virkeligheden ikke er der?

Foranlediget af erfaringen med manglende kontaktoplysninger på kirkegængere har flere af præsterne gjort sig overvejelser over, hvad de ser som et udtryk for folkekirkens DNA: balancen mellem nær og intim kontakt, som er et behov for nogle, og et ønske om at kunne komme og gå relativt anonymt, som næres af andre. Én til én synes ikke at være afhængigt af det personlige kendskab, men nok af menneskeligt nærvær i situationen.

Med hensyn til betydningen af kollegialitet påpeges embedsdimensionen som udtryk for, at man ikke er henvist til at kunne alt eller bære det hele som præst, men at der er en styrke i at kunne henvise til kollegernes kompetencer. Muligheden for opbakning fra kolleger fremhæves som noget, der er guld værd i mødet med nye udfordringer.

I forbindelse med brug af digitale gudstjenester fremhæves det som vigtigt, at man som præst kan se sig selv i de initiativer, der tages. Men logbøgerne viser også, at grænserne for dette kan flyttes undervejs. Noget af det, der diskuteres, er desuden forholdet mellem sogne- og provstiltag. I hvilken grad har det betydning, at folk kan opleve deres egen kirke/præst ved gudstjenesterne, henholdsvis møde nogle af provstiets andre præster? Og hvad er forholdet mellem det lokale og det provstivise – konkurrence eller supplement? De valgte løsninger afspejler forskellige holdninger til dette.

4.7 Fokusområder til drøftelse

Med udgangspunkt i logbøgerne peges der i det følgende på en række områder, som på forskellig vis udfordrer eksisterende praksis og som med fordel vil kunne tages op til drøftelse.

4.7.1 Indhold og målgrupper

Logbøgerne udtrykker positive erfaringer med indsatsen på nye arenaer, og en opfattelse af, at man her har fået kontakt til grupper, som sjældent byder ind på kirkens traditionelle aktiviteter. Vurderingen er, at tydelighed på sociale medier mødes med åbenhed hos kirkens medlemmer, og fokus på én til én indsatsen på nye platforme opleves positivt og meningsfuldt af præsterne selv.

Det digitale som nyt indsatsområde kalder imidlertid også på drøftelser om prioriteringer. Hvis det er forskellige menigheder, der nås, hvordan skal indsatsen da vægtes? Hvordan skal prioriteringen være mellem analoge/ traditionelle aktiviteter og digitale tiltag? Hvad betyder det for allokeringen af ressourcer, personlige såvel som økonomiske? Og skal og kan alle præster gøre alt?

4.7.2 Arbejdskultur

Logbøgerne peger på, at præsterne har oplevet neddrøslingen i mødeaktivitet som en befrielse, og giver udtryk for, at det har medført mere tid til at levere professionens kerneydelse: samtale og forkyndelse, også på nye platforme. Samtidig registreres det beklagende, at mødeaktiviteten igen stiger i takt med genåbningen.

Erfaringerne fra nedlukningsperioden peger på den udfordring, der ligger i at finde balancen mellem kerneydelse og hjælpefunktioner, mellem brugerkontakt og møder. Hvilke hensyn er vigtige, når disse skal afvejes? Og hvordan kan der tænkes i andre former for møde- og arbejdskultur, som i højere grad understøtter den ønskede prioritering af det personlige møde?

4.7.3 Organisation og arbejdsmiljø

Logbøgerne peger på, at der i forbindelse med nedlukningen er sket en centrering af kirkens arbejde omkring præsterne. For nogle har dette ført til øget kollegialt samarbejde og mere fælles opgaveløsning, og nogle steder, hvor der på forhånd var naturlige kollegiale samarbejdsrelationer, er disse blevet yderligere udbygget. Omvendt giver andre udtryk for, at oplevelsen af ensomhed og isolation som præst er blevet forstærket på steder, hvor der ikke i forvejen har været tradition for kollegialt samarbejde. Det tyder på, at den øgede kollegiale sparring, der opstod i projektperioden, ikke er fulgt med over i nedlukningsperioden i den individuelt orienterede kultur i de traditionelle pastorater.

De modsatrettede erfaringer kalder på overvejelser over, hvordan isolation blandt præster kan modvirkes, og hvilke ændringer, dette kalder på i for-

hold til arbejdets organisering. Hvad vil dette kræve i forhold til organiseringen af præsternes samarbejde? I forhold til styrkelse af samarbejdet med de lokale menighedsråd og kirkernes øvrige ansatte?

4.7.4 Embedsforståelse

Logbøgerne peger også på, at nedlukningen har udfordret præsternes hidtidige opfattelse af deres embeder og opgaver. Således giver flere præster udtryk for, at de i nedlukningsperioden har taget en mere offensiv stil på sig end tidligere, og at dette er blevet modtaget positivt, også af medlemmer, som ikke tidligere har været aktive på kirkens traditionelle platforme. Noget tyder på, at nedlukningen i sig selv har skabt en ”sag”, som har gjort det legitimt for dem at optræde mere udfarende og tydeligt som præster, også selv om de ikke har kunnet knytte til ved eksisterende aktiviteter.

Et andet område til overvejelse er betydningen af fysisk kontakt med menigheden. På den ene side gives der udtryk for, at dette er af afgørende betydning for præsternes selvforståelse. På den anden side dukker det op som ny erkendelse, at nærvær og væsentlighed også kan etableres på trods af fysisk afstand. Hvordan kan der arbejdes pastoralteologisk med forkyndelse, undervisning og sjælesorg på de digitale mediers vilkår?

4.7.5 Sammenfatning

Fra at være en interaktionsform, der i projektets indledende fase blev overset, rykkede kontakten via telefon og digitale medier på grund af omstændighederne helt frem på listen. Og i en situation, hvor aktiviteter med flere deltagere er blevet neddroglet til et minimum, har ”Folkekirken én til én” fået helt ny betydning og aktualitet.

Situationen viser med al tydelighed, hvordan folkekirken er forviklet med og afhængigt af det omgivende samfund, og peger på betydningen af at kunne agere hurtigt og omstillingsdygtigt. I denne situation demonstrerer aktionsforskning yderligere sit værd som en tilgang, der ved at tage udgangspunkt i de aktuelle udfordringer kan bidrage til udvikling af ny viden

og praksisformer. På længere sigt kan det væsentligste udbytte af arbejdet med ”Folkekirken én til én” måske vise sig at være, at det har udrustet Favrskov provstis præster med redskaber til at handle og reflektere i et fagligt og professionelt udviklende fællesskab.

5. Hvad nåede vi?

Ud over dokumentationen af arbejdsprocessen og projektets resultater til brug for det videre arbejde internt og eksternt, som foreligger med denne rapport, havde projektet som målsætning dels at bidrage til identifikation af og udvikling på konkrete mødesteder mellem provstiets præster og det enkelte sognebarn, og dels at bidrage til afklaring af præsternes selvforståelse og identitet, som kunne danne udgangspunkt for provstiets arbejde med prioritering af de pastorale ressourcer.

Som det er fremgået af rapporten, har arbejdet med ”Folkekirken én til én” givet indsigt i både muligheder og udfordringer med henblik på videre udvikling. De følgende konkluderende bemærkninger sammenholder i kort form udbyttet af projektet sammenholdt med de opstillede målsætninger. Afslutningsvist peges der på nogle udvalgte områder, som vil kunne danne udgangspunkt for videre arbejde i provstiet.

5.1 Identifikation af og udvikling på konkrete mødesteder

I forhold til identifikation af konkrete mødesteder har projektet givet den væsentlige indsigt, at én til én relationen synes at være indbygget som en afgørende dimension i præsternes arbejde generelt. Projektet har tydeliggjort, i hvor høj grad de individuelle møder mellem præsten og den enkelte finder sted hele tiden og overalt, hvor præsten færdes som professionel og nærværende fagperson. På individualiseringens vilkår legemliggør præsten med sin person i høj grad kirken udadtil, professionelt som privat.

Dette forhold synes at være blevet yderligere forstærket i forbindelse med coronanedlukningen, hvor det i udstrakt grad har været præsterne, der har varetaget kirkens kommunikation. Projektet har således i høj grad været med til at udvide perspektivet på, hvor mødet mellem præsten og det enkelte medlem af kirke eller lokalsamfund finder sted og øge opmærksomheden på dette. Med henblik på udvikling af disse møder har arbejdet i løbet af projektperioden primært fokuseret på rammer omkring præsternes arbejde ud fra en oplevelse af tidspres som presserende problem, mens der i mindre grad har været fokus på udvikling af indholdet. I hvilket omfang, det er lykkedes at ændre på rammerne, har vist sig at afhænge både af sogne- og pastoratsstrukturer og af præsternes indstilling til samarbejde.

Med hensyn til projektets retning har denne fulgt aktionsforskningens logik. Det betyder, at den ikke har været fastlagt på forhånd, men blev udfoldet løbende med udgangspunkt i de valg, præsterne traf undervejs, både som enkeltpersoner og i de fire projektteams. I forbindelse med de afsluttende fokusgruppeinterviews blev der givet udtryk for en vis skuffelse over, at man ikke var nået så langt med prøvehandlingerne som ønsket, og at det havde været godt med nogle ”benspænd”, som kunne have løftet ambitionerne til i højere grad at arbejde med indhold. Set ud fra et læringsperspektiv kan det omvendt hævdes, at arbejdet med at nå de meget konkrete og praktiske mål netop bidrog til at pege på forhold, der i det daglige vanskeliggør udvikling, og at man herudfra kan reformulere målsætninger, som tager højde for disse vanskeligheder.

5.2 Afklaring af den enkelte præsts selvforståelse og identitet

Med hensyn til afklaring af den enkelte præsts selvforståelse og identitet som led i arbejdet med at prioritere de pastorale ressourcer i provstiet har projektet haft som præmis, at den enkeltes teologiske integritet skulle respekteres. Intentionen har været i videst muligt omfang at give rum for forskellige måder at være præst på, og at se dette som en ressource. Præsternes tilbagemeldinger tyder på, at dette langt hen ad vejen er lykkedes, og at særligt de reflekterende teams har bidraget til at understøtte den enkelte i en sådan afklaring.

Logbøgerne peger desuden på, at nedlukningen af kirkens normale aktiviteter i forlængelse af coronapandemien har medvirket til at skærpe præsternes opmærksomhed på, hvad de finder vigtigt og mindre vigtigt i deres arbejdsliv som præster, og at stille spørgsmål til vægtningen mellem kerneydelse og hjælpefunktioner. I præsternes beskrivelser træder faglighed og nærvær frem som centrale værdier.

Samtidig har projektet tydeliggjort, at teologi spiller en væsentlig rolle som kernen i præsternes professionsfaglighed, og at en fælles refleksion over teologiske perspektiver, som der også blev lagt op til gennem det udarbejdede ”samtalepapir”²⁸ vil være vigtig for at arbejde videre med forholdet mellem embede og kollegialitet.

Projektforløbet peger imidlertid også på, at teologisk uenighed kan udgøre en barriere for samarbejde, og at dette kan være en medvirkende faktor for, at præsterne bevidst eller ubevidst har fravalgt teologiske diskussioner undervejs. I lyset af den betydning, præsterne selv tillægger deres teologiske faglighed, synes det oplagt at arbejde videre med, hvordan denne i højere grad kan inddrages som en ressource for fælles refleksion i udviklingsarbejdet, samtidig med at forskelligheden understøttes.

5.3 Konklusion og udviklingsperspektiver

Et materiale som det, der foreligger her, er ikke i sig selv handlingsanvisende. Det ligger ikke i projektets resultater, at man dermed bør gøre noget bestemt. Derimod er det egnet til at fungere som udgangspunkt for at tage de vigtige drøftelser om, hvordan provstiets ressourcer bedst anvendes.

En indledende antagelse i arbejdet med projektet var som nævnt, at de individuelle møder mellem præsten og folkekirkens medlemmer i stigende grad vanskeliggøres af mængden af andre præsteopgaver eller det, som i en tidlig fase var benævnt ”folkekirkens aktivitetstyranni”. Som nærværende rapport har vist, er der imidlertid grund til at nuancere denne antagelse.

28 Se bilag 6.

Således synes det forhold, at præsten er synlig og til stede i sognet afgørende for, at de individuelle møder opstår. Den personlige samtale finder ikke kun sted planlagt eller i forbindelse med traditionelle sjælesorgsbesøg. Arbejdet med projektet har vist, at den i mindst lige så høj grad sker spontant og i forbindelse med andre aktiviteter overalt, hvor præsterne færdes. Når det gælder de individuelle møder, kan forholdet mellem de brede aktiviteter og den dybe samtale snarere beskrives som et vekselvirknings- end som et konkurrenceforhold. Projektet har givet indsigt i, at der ikke er tale om et simpelt enten-eller, men om et komplekst både-og. Dette løser ikke præsternes oplevelse af tidspres. Tværtimod tilføjer det nye nuancer til de dilemmaer, der er forbundet med prioritering af opgaverne.

Erfaringerne fra coronaperioden viser desuden, at synlighed ikke nødvendigvis er bundet til analoge møder, men også kan genereres af aktiviteter i det digitale rum. Samt ikke mindst, at der herigennem kan skabes mødesteder, som appellerer til en større menighed end den, der frekventerer kirkens mere traditionelle tilbud.

Præsternes tilbagemeldinger peger på, at projektet i høj grad har været med til at styrke deres opmærksomhed på betydningen af præstearbejdets relationelle karakter og medført et øget fokus på de individuelle møder i projektperioden. Set i lyset af den eksisterende præstenormering i provstiet kalder dette på en fortsat drøftelse af, hvordan de pastorale ressourcer bedst anvendes, og hvordan projektets indsigter kan komme til udtryk gennem konkrete arbejdsmæssige prioriteringer.

Som teologiske og kirkelige praktikere har præsterne i Favrskov provsti dels bidraget til at identificere og udvikle på eksisterende steder for det individuelle møde, og dels peget på nødvendigheden af fortsat at arbejde med kirkens strukturer og organisationsformer. Gennem arbejdet med egne udfordringer og alternative løsningsmuligheder har præsterne desuden fået redskaber til afklaring af egen selvforståelse og identitet, som vil være vigtige for provstiets fortsatte arbejde med prioritering af de pastorale ressourcer.

Det arbejde, der har fundet sted i projektperioden, peger frem mod en fortsat indsats i form af formulering af nye mål og nye prøvehandlinger, der kan lede frem mod de ønskede resultater.

I forhold til team 1 vil det være oplagt at fortsætte arbejdet med forsøg på funktionsdeling med udforskning af muligheder og begrænsninger i stillingsstruktur og lokale variationer. I nedlukningsperioden har præsterne udvidet deres samarbejde med egentlig fælles handling på udvalgte områder, og det vil være oplagt at overveje, om der er erfaringer herfra, der kan tages med videre.

I forhold til team 2 vil et videre arbejde kunne tage form af fælles tiltag til udvikling af den gode dåbsamtale. Dette vil oplagt kunne inddrage dåbsfamiliernes i samtalen om, hvordan forældre og faddere kan gives medansvar for både dåbsforberedelse og -opfølgning.

I forhold til team 3 vil der være udviklingsmuligheder med hensyn til fortsat arbejde med afløsning og aflastning på tværs af sognegrænser og konstruktive muligheder for udnyttelse af bistandsforpligtelse og særlige kompetencer blandt præsterne.

Endelig vil det i forhold til team 4 fortsat være oplagt at arbejde med fordeling af begravelsesvagter, nu med særligt henblik på kvalificering af de individuelle møder, og med inddragelse af kirkens medlemmer/brugere. I betragtning af ændringer i teamets besætning vil det være nødvendigt at være opmærksom på, hvordan der skabes ejerskab til en videreførelse af projektet og evt. behov for omformning i lyset heraf.

I det omfang, de fire teams vælger at gå videre i de foreslåede retninger, ville arbejdet med fordel kunne inddrage mere eksplicite teologiske perspektiver, som tager udgangspunkt i den konkrete situation. Således kunne arbejdet i team 1 og 3 kalde på overvejelser over embede og kollegialitet i forskellige kontekster, henholdsvis et blandet pastorat, hvor der er flere præster, og traditionelt organiserede landsogne, der betjenes af én præst.

Ud over dette perspektiv, som er af relevans for samtlige teams i kraft af det kollektive udgangspunkt, kunne arbejdet med inddragelse af medlemmer af menigheden i team 2 og 4 belyses teologisk gennem overvejelser over forholdet mellem embede og deltagerorientering. En sådan inddragelse af fagteologiske perspektiver ville ikke blot bidrage til at kvalificere projektets indhold, men udgøre vigtige trædesten i en styrkelse af præsterne til det fortsatte arbejde med udvikling gennem kollektiv praksis.

6. Referencer

Alrø, Helle og Hansen, Finn Thorbjørn: "It's messy and magic – om dialogisk aktionsforskning", i: Helle Alrø og Finn Thorbjørn Hansen (red): *Dialogisk aktionsforskning i et praksisnært perspektiv*, Aalborg, Aalborg Universitetsforlag 2017

Duus, Gitte: "Indledning", i Gitte Duus m.fl. (red): *Aktionsforskning – en grundbog*, Roskilde, Samfundslitteratur 2012, s 13-18

Felter, Kirsten Donskov: *Hvad vil det sige at være præst? En kvalitativ undersøgelse af danske folkekirkepræsters syn på embede og arbejde*, Aarhus, Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter 2016

Felter, Kirsten Donskov og Bjerrum, Ruth Søndergaard: *Hvad forventer folket af kirken? Et medlemsperspektiv på diskussionen om forandringer i folkekirkens struktur på landet, i forstæderne og i byen*, København, Center for Kirkeforskning, KU/ Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter 2015

Gaarden, Marianne: *Prædiken som det tredje rum*, Frederiksberg, Anis 2015

Harbsmeier, Eberhard, og Thomsen, Henning: "Præstespejl", i Helle Christiansen og Henning Thomsen (red) *Pastoralteologi*, Frederiksberg, Anis 2007, s 361-63

Bilag

Husted, Mia, og Tofteng, Ditte: "Arbejdsliv og aktionsforskning", i Gitte Duus m.fl. (red): *Aktionsforskning – en grundbog*, Roskilde, Samfundslitteratur 2012, s 61-80

Højberg, Birgitte: *Læring i praktiken – Tilgange og metoder i pædagogstuderendes praktik*, Frederikshavn, Dafolo 2015

Johansen, Kirstine Helboe og Nielsen, Marie Vejrup: "Choosing a Pastor for the Day—Representations of the Pastor in a Contemporary Context", i: *Journal of Empirical Theology*, Volume 28: 2 2015, s 226-241

Nielsen, Kurt Aagaard: "Aktionsforskningens historie – på vej til et reflektivt akademisk selskab", i Gitte Duus m.fl. (red): *Aktionsforskning – en grundbog*, Roskilde, Samfundslitteratur 2012, s 19-38

Når folkekirken skal spille efter reglerne – men uden for banen. Folkekirkens håndtering af coronaperioden i foråret 2020. Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter 2020

Reason, Peter, og Bradbury, Hilary: "Introduction", i Peter Reason og Hilary Bradbury (red): *The SAGE Handbook of Action Research*, Second Edition, Los Angeles/London 2008, s 1-10

Ripamonti, Silvio; Galuppo, Laura; Gorli, Mara; Scaratti, Giuseppe og Cunliffe, Ann: "Pushing Action Research Toward Reflexive Practice" i: *Journal of Management Inquiry*, SAGE, Vol 25:1, 2016, s 55-68

Schön, Donald: *Den reflekterende praktiker. Hvordan professionelle tænker, når de arbejder.* Aarhus, Klim 2001

Thomsen, Marie Hedegaard og Felter, Kirsten Donskov: *Præster på tværs. Storpastoratet som ramme om præstens arbejde på landet*, Aarhus, Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter 2020

Bilag 1: Projektbeskrivelse

Folkekirken én til én: Det usynlige præstearbejde.

Et aktionsforskningsprojekt med deltagelse af Favrskov provsti og Folkekirken Uddannelses- og Videnscenter

Baggrund og formål:

Favrskov provsti har gennem længere tid og med opbakning fra Aarhus Stift valgt at sætte fokus på præsternes arbejde, prioriteringen af opgaver og fordelingen af ressourcer. Et særligt fokuspunkt er i denne sammenhæng det "usynlige" arbejde, der finder sted i de personlige møder mellem præst og sognebørn. Erfaringen er, at dette ofte nedprioriteres til fordel for mere synlige aktiviteter, samtidig med at nye organisationsformer (storpastorater, teamsamarbejde) øger afstanden mellem præsten og den enkelte. På denne baggrund er der et ønske om at arbejde med udvikling af steder for det personlige møde og betjeningen af det enkelte sognebarn.

Arbejdet med udvikling af det personlige møde hænger i et videre perspektiv sammen med overvejelser over, hvordan de pastorale ressourcer bruges mest hensigtsmæssigt. Udvikling af støttefunktioner, samarbejde på tværs af sogne og forsøg med "præstekadetter" er i denne sammenhæng tiltag, som vil kunne bidrage til prioriteringen af det usynlige præstearbejde som vital del af Folkekirken grundlag.

Favrskov provsti ønsker gennem et samarbejde med FUV/Videnscentret:

- at sætte fokus på det usynlige præstearbejde med henblik på at identificere og udvikle tidssvarende platforme for mødet med det enkelte sognebarn
- at kunne trække på Videnscentrets faglige ekspertise i forhold til faktuel viden om præsters arbejdsforhold
- at afprøve aktionsforskning som arbejdsform med henblik på at kvalificere præsternes evne til refleksion og løbende udvikling.

Videnscentret ønsker gennem samarbejdet med Favrskov provsti:

- at bidrage til at kvalificere provstiets arbejde med at identificere og udvikle relevante mødesteder mellem præst og sognebørn
- at bidrage til at kvalificere drøftelser omkring indsatser og prioriteringer af præsternes arbejdsindsats i provstiet
- at indhente erfaringer med samarbejdsformen, som vil kunne anvendes i lignende udviklingsprojekter på provstiplan.
- at synliggøre Videnscentret som ressource og mulig samarbejdspartner for udviklingsprojekter på provstiplan.

Projektets succeskriterier og mål

Det er et mål/succeskriterium, at projektet bidrager til identifikation og udvikling af konkrete mødesteder mellem provstiets præster og det enkelte sognebarn.

Det er et mål/succeskriterium, at projektet bidrager til afklaring af præsternes selvforståelse og identitet, som kan danne udgangspunkt for provstiets arbejde med prioritering af de pastorale ressourcer.

Det er et mål/succeskriterium, at arbejdsprocessen og dets resultater dokumenteres gennem en formidrende rapport til brug for det videre arbejde internt og eksternt.

Metode:

Inspireret af aktionsforskning designes projektet som et integreret forløb, hvor viden og udvikling går hånd i hånd, og hvor forskningsbaseret viden og lokale erfaringer bringes sammen med henblik på at skabe den ønskede udvikling. Omdrejningspunktet i projektet er et samarbejde mellem provstiets præster og KFE som facilitator og faglig ressourceperson, hvor man i fællesskab bevæger sig fra identifikation af de konkrete problemstillinger, der skal arbejdes med, over ønskede udviklingsmål til afprøvning af tiltag, der kan lede frem mod det ønskede mål. Undervejs inddrages relevant viden fra eksisterende forskning om præsters arbejdsforhold og mødet mellem folk og kirke.

Projektet er bygget op omkring forskellige aktiviteter eller arbejdsformer, som løbende justeres i takt med de indhentede erfaringer. Et gennemgående element er vekselvirkningen mellem handling og refleksion, og mellem afprøvning og evaluering. Fælles samlinger veksler med lokal vidensindsamling og prøvehandling, idet hver samling tager udgangspunkt i den viden og de erfaringer, præsterne indhenter i løbet af processen. Prøvehandlingerne er fokuserede eksperimentelle tiltag, hvor præsterne bevidst afprøver teser på basis af fællessamlingerne. Herudover forventes det, at præsterne afsætter tid til løbende at notere erfaringer og refleksioner i projektperioden.

Tidsplan:

April 2018:

- Møde mellem projektgruppe og KDF, drøftelse af projektbeskrivelse.

Juni 2018

- Introduktion af projekt på provstikonvent

August 2018:

- 1. samling/workshop med provstiets præster. Mål: Identifikation af problemstillinger, som ønskes udforsket i relation til det personlige møde mellem præst og sognebørn, valg af prøvehandling til dataindsamling.

September-oktober 2018:

- fokusgruppeinterviews med mindre grupper af præster

FOLKEKIRKEN

SKT. MARKUS KIRKEPLADS 1, 1. • DK-8000 AARHUS C • +45 5858 3000 • FUV@KM.DK • WWW.FKUV.DK
EAN.NR. 5798 000 84 23 42 • CVR.NR. 25 96 18 38

FOLKEKIRKEN

SKT. MARKUS KIRKEPLADS 1, 1. • DK-8000 AARHUS C • +45 5858 3000 • FUV@KM.DK • WWW.FKUV.DK
EAN.NR. 5798 000 84 23 42 • CVR.NR. 25 96 18 38

- prøvehandling/tiltag: Hvor møder jeg problemerne?
- udarbejdelse af refleksionsnotater (løbende i hele perioden)

November 2018:

- 2. samling/workshop med provstiets præster: Refleksion over indvunden viden og valg af prøvehandling til at imødegå oplevede problemer

December-januar 2018-19:

- prøvehandling: Hvad kan jeg gøre for at imødegå problemerne
- udarbejdelse af refleksionsnotater

Februar 2019:

- 3. samling/workshop med provstiets præster: Refleksion over indvundne erfaringer, justering/udbygning af prøvehandling i forhold til samarbejdende teams

Marts-april 2019:

- prøvehandling i teams: Hvordan kan vi bruge vores viden i forhold til samarbejdet?
- fokusgruppeinterviews

Maj 2019:

- 4. samling/workshop med provstiets præster: Refleksion over indvundne erfaringer mhp videre arbejde, procesevaluering

Juni 2019:

- Færdiggørelse af rapport.

Deltagere:

Præster i Favrskov provsti.

Projektperiode:

Medio 2018 – medio 2019.

Beskrivelse af mulige risici, som kan modvirke projektets succes

Mulige risici vil være utilstrækkeligt antal deltagere og manglende prioritering af de skitserede aktiviteter.

Organisering af projektet:

Som ansvarlige for projektets forløb og afvikling nedsættes en arbejdsgruppe bestående af Kirsten Donskov Felter, FUV, og Favrskov provstis projektudvalg ledet af provst Anders Bonde.

Bemanding:

Kirsten Donskov Felter, FUV, deltager i et omfang af tre måneders arbejde.

Der kan tilknyttes støttefunktioner fra provstiet (sekretærhjælp)

For provstiets præster forudsættes deltagelse i 4 dagsseminarer, 2 fokusgruppeinterviews à en halv dags varighed, gennemførelse af prøvehandling (fokuseret justering af eksisterende praksis) og udarbejdelse af (ugentlige) refleksionsnotater i løbet af projektperioden.

Formidlingsplan:

Der udarbejdes en skriftlig rapport som afslutning på forløbet. Af særlige interessenter kan udpeges Aarhus Stift (bevillingsgiver), provsteforeningen (med henblik på udbredelse af arbejdsformen) og Den danske Præsteforening (med henblik på betydning for præsters arbejdsforhold)

Opfølgning og evaluering:

Projektet evalueres internt som led i aktionsforskningstilgangen.

Økonomi:

Udgifter til løn fordeles mellem Favrskov provsti (2/3) og FUV (1/3). Øvrige udgifter afholdes af provstiet.

21.03.2018/KFE

FOLKEKIRKEN

SKT. MARKUS KIRKEPLADS 1, 1. • DK-8000 AARHUS C • +45 5858 3000 • FUV@KM.DK • WWW.FKUV.DK
EAN.NR. 5798 000 84 23 42 • CVR.NR. 25 96 18 38

FOLKEKIRKEN

SKT. MARKUS KIRKEPLADS 1, 1. • DK-8000 AARHUS C • +45 5858 3000 • FUV@KM.DK • WWW.FKUV.DK
EAN.NR. 5798 000 84 23 42 • CVR.NR. 25 96 18 38

Bilag 2: Slides til 1. samling

FOLKEKIRKEN ÉN TIL ÉN

04.09.2018

 FOLKEKIRKENS
UDDANNELSES- OG VIDENSCENTER

1. SAMLING: INDKREDSNING AF TEMA

- Intro til forløb og arbejdsformer
- Plenumøvelse: Hvor har vi FK 1 til 1?
- Workshop 1: Det gode møde
- Workshop 2: Det udfordrende møde
- Intro til hjemmeopgave

FOKUS: DET PERSONLIGE MØDE

- Professionel relevans: fælles tematik
- Teologisk tyngde: den enkeltes værdi
- Betydning for medlemskab:
relationen som bærende for
folkekirketilknytning

MÅL:

- Identificere og udvikle på tidssvarende platforme for mødet mellem præst og sognebarn
- Bidrage til afklaring og styrkelse af pastoral selvforståelse/ identitet
- Skabe viden til brug for arbejdet med at prioritere de pastorale ressourcer i provstiet
- Formidle indsigter til brug i folkekirken

HVAD ER AKTIONSFORSKNING?

- *En tilgang, der tilstræber at skabe **viden** gennem **forandring** af verden i et aktivt og demokratisk **samspil** mellem forskere og de mennesker, som denne forskning inddrager*

(Duus m.fl: Aktionsforskning, 2012)

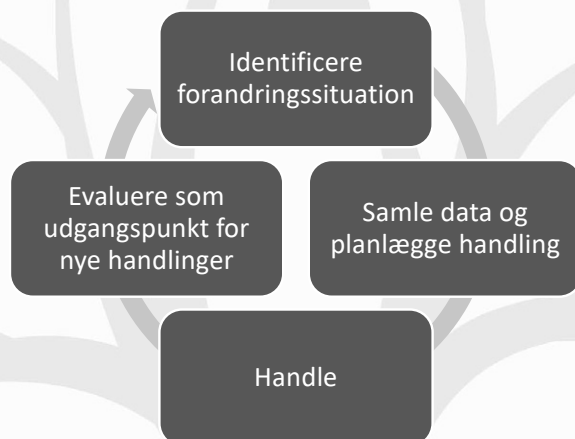
FORVENTNINGER TIL PROJEKTET

- Erfarings-/vidensdeling
- En styret proces
- Bevare, styrke og understøtte respekten for den enkeltes præsteidentitet
- Konkrete redskaber til at disponere sine ressourcer, så de understøtter den præst, man gerne vil være – med udgangspunkt i, hvad der er brug for lokalt.
- Afprøve metoder til at reflektere over egen praksis
- Høste lavthængende frugter
- Opleve, erfare, lære og udforske nye perspektiver

HVAD ER AKTIONSFORSKNING?

- baggrund i arbejdslivs- og organisationsstudier
- skabe viden gennem aktiv og eksperimenterende handling
- understøtte deltagerne i arbejdet med at definere og analysere valgt problemstilling/emne

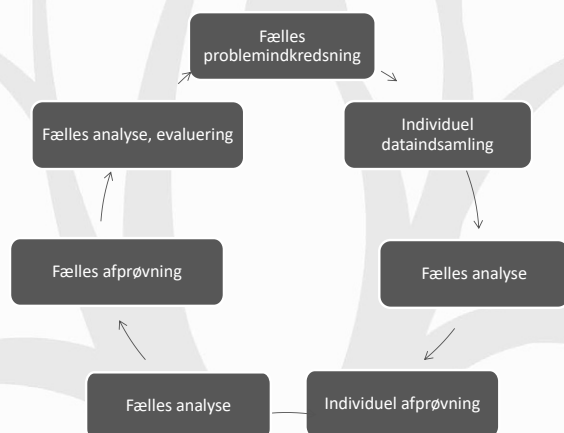
AKTIONSFORSKNINGENS CYKLUS (KURT LEWIN)

PROJEKTFORLØB

- 1. samling (sept) Indkredsning af tema
- Lokal dataindsamling: logbøger, fokusgruppeinterviews
- 2. samling (nov) Analyse, planlægning individuelle tiltag
- Lokal dataindsamling: individuelle prøvehandlinger, logbøger
- 3. samling (feb): Analyse, planlægning kollektive tiltag
- Lokal dataindsamling: kollektive prøvehandlinger, logbøger, fokusgruppeinterviews
- 4. samling (maj): Opsamling, afsluttende evaluering

PROJEKTETS LÆRINGSCIRKEL

1. TRIN:

- 1. samling: Indkredsning af tema
 - introduktion til projektplan og arbejdsformer
 - identifikation af det gode møde og tematikker, som vil være relevante at udforske
 - formering af interessegrupper ud fra temaindkredsning
- Individuel logbog (udvalgt uge): Registrering af én til én situationer og egen refleksion over disse
- Fokusgruppeinterviews

2. TRIN:

2. samling: Identifikation af individuelle tiltag

- gruppevis analyse af individuelle problembeskrivelser
- fagligt input/ input fra fokusgrupper
- individuel formulering af prøvehandlinger
- Individuel logbog over prøvehandlinger

4. TRIN

4. samling: Opsamling og evaluering

- gruppevis analyse af kollektive prøvehandlinger
- fagligt input/input fra fokusgrupper
- opsamling: Hvad har vi lært? Hvad vil vi arbejde videre med, enkeltvis og sammen?
- evaluering af forløb
- Færdiggørelse af rapport

3. TRIN

3. samling: Identifikation af kollektive tiltag

- gruppevis analyse af individuelle prøvehandlinger
- fagligt input: ekklesiologisk refleksion
- formering af teamvise grupper, formulering af kollektive prøvehandlinger
- Individuel logbog over prøvehandlinger
- Fokusgruppeinterviews

ARBEJDSFORMER

- Plenum med faglige input/drøftelser
- Gruppe/tomandsøvelser
- Refleksionsgrupper
- Individuelle logbøger
- Individuelle/kollektive prøvehandlinger
- Fokusgruppeinterviews

MATERIALE/DATA

- Logbog
- Fotodokumentation
- Lydoptagelser
- Referat

SPØRGSMÅL/KOMMENTARER

?!

RAMMER OM PROCESSEN

- Fokus på proces – ikke på person
- Hvad du deler er frivilligt!
- Professionel tavshedspligt
- Adgang til materiale/data
- Anonymisering i fb.m. rapport

INTRO TIL TAVLEØVELSE

- Hvor har vi Folkekirken én til én?
- Deltagerne får udleveret 4-5 tuschpenne, gerne i forskellige farver.
- Man skriver på skift et ord/en sætning på tavlen, der beskriver en én til én situation. Når man har skrevet sit ord/sin sætning, gives tuschen videre. Tuscherne går rundt, til der ikke er flere, der har ord at skrive.
- Øvelsen slutter med, at ordene læses op.

INTRO TIL WORKSHOP: DET GODE MØDE

- Deltagerne deles i tre-fire grupper, som får forskellige farve spørgsmålskort
- Deltagerne går rundt og "interviewer" medlemmerne af de andre grupper. Noter undervejs.
- Grupperne samles og drøfter de indkomne svar. Skriv evt på planche. Er der gennemgående tematikker/erfaringer? Noget, I særligt lægger mærke til? Noget der overrasker?
- Plenum: Fremlæg hovedpointerne i jeres interviews. Er der konkrete erfaringer, der kan deles? Teologiske pointer, der er relevante at overveje? Noteres på tavlen.
- Fælles drøftelse

FORMERING AF GRUPPER

- I plenum gennemgås de tematikker/ problemklynger, der er blevet identificeret i gruppearbejdet. Skrives på 4 plancher, der lægges på gulvet.
- Deltagerne får 5-10 min til at summe i tremandsgrupper om, hvad de hver især finder særligt relevant/interessant at udforske i forhold til egen praksis.
- Deltagerne "stiller sig" på den tematik, de umiddelbart er interesserede i at arbejde med. Max 5 personer pr gruppe.

INTRO WORKSHOP: DET UDFORDRENDE MØDE

- Deltagerne deles i tre-fire grupper, som hver får en stak post-its.
- Deltagerne noterer så mange udfordringer ved det personlige møde som muligt. En udfordring pr seddel.
- Deltagerne sætter på skift en seddel på tavlen/planchen.
- Når alle sedler er sat på, gennemgås de i fællesskab, så alle forstår, hvad der menes.
- Deltagerne flytter i tavshed rundt på sedlerne, så der dannes grupper om beslægtede tematikker (eks: tidspres, egen prioritering, andres forventninger etc)
- Sorteringen gennemgås i fællesskab og drøftes.
- Deltagerne vælger nu hver tre sedler i hver gruppe. Tal sammen om, hvad I har valgt og hvorfor disse for jer at se er vigtige/centrale.

INTRO TIL LOGBØGER

- Vælg en uge i løbet af september-oktober, hvor du har mulighed for at afsætte tid til arbejdet med logbogen.
- I den valgte uge laves noter til alle arbejdsmæssige situationer, hvor der er en én til én relation i spil.
- Beskriv situationen så præcist som muligt: hvem, hvad, hvor, hvordan. Registrerende, ikke vurderende.
- Beskriv også din egen rolle/reaktion/handlemåde i forhold til situationen, tanke- følelses- og handlingsmæssigt.
- Forud for næste samling forbereder du dig på at fremlægge én af de beskrevne situationer fra logbogen, som du ønsker de andres blik på.

Bilag 3: Slides til 2. samling

FOLKEKIRKEN ÉN TIL ÉN

29.11.2018

FOLKEKIRKEN
UDDANNELSES- OG VIDENSCENTER

DAGENS PROGRAM:

- 11.00: Opsamling fra 1. gang
- 11.30: Intro til reflekterende teams, gruppeinddeling
- 12.00: Frokost
- 12.45: Reflekterende teams, 1-2
- 14.15: Kaffepause
- 14.45: Reflekterende teams, 3-4
- 16.15: Opsamling, intro til hjemmearbejde

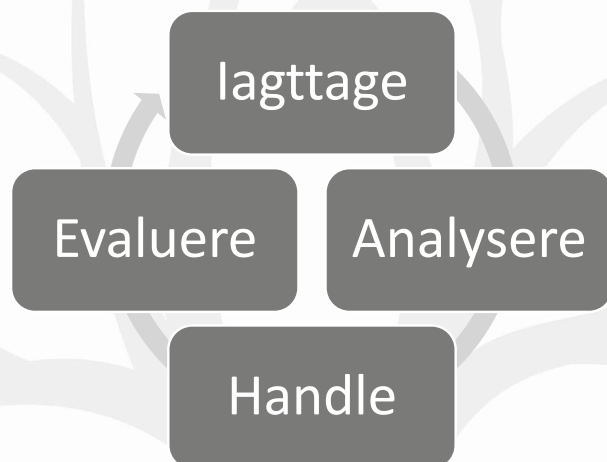

PROJEKTFORLØB

- Hvor har vi FK 1:1?
- Hvad kan jeg selv gøre anderledes/bedre?
- Hvad kan vi sammen gøre anderledes/bedre?
- Hvordan kan vi bruge vores nye viden i den måde vi arbejder på i provstiet?

AKTIONSFORSKNINGENS LÆRINGSLOOPS:

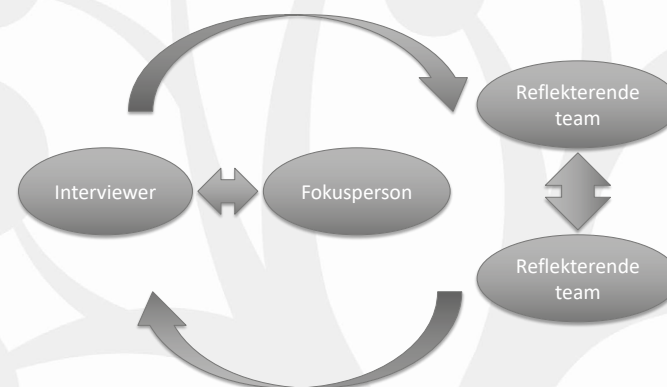
INTRO TIL REFLEKTERENDE TEAM

- Styret arbejdsform
- Definerede roller
- Fælles udforskning
- Suverænitet
- Handlingsorientering

MÅL FOR 2. SAMLING

- Analysere iagttagelser
- Forberede prøvehandling (1. loop)

DET REFLEKTERENDE TEAM

ROLLER I DET REFLEKTERENDE TEAM

Fokuspersion:

- Fremlægger konkret problem/udfordring/iagttagelse fra logbogen, som ønskes reflekteret
- Beskriver hvordan og hvorfor den valgte situation opleves problematisk og/eller udfordrende
- Formulerer prøvehandling ud fra kollegernes input

ROLLER I DET REFLEKTERENDE TEAM

Det reflekterende team:

- Lytter, noterer, reflekterer
- Leder efter mulige nye perspektiver og synsvinkler
- Udfordrer antagelser på en anerkendende og konstruktiv måde
- Formulerer overvejelser som spørgsmål til fokuspersionen

ROLLER I DET REFLEKTERENDE TEAM

Interviewer:

- Spørger ind til fokuspersionens udfordring og sørger for at situationen bliver beskrevet fyldestgørende
- Er neutral, ikke vurderende – ingen gode råd!
- Formidler mellem fokuspersion og team
- Styrer samtalen og holder tiden (Brug stopur!)

1: BESKRIVELSE AF HÆNDELSE (10 MIN)

Fokuspersionen fremlægger sin case og fortælle hvad han/hun ønsker input til. I spørger ind.

Mulighed for opklarende spørgsmål fra teamet.

2: TEAMET REFLEKTERER (10 MIN)

Teamet taler sammen om det hørte og formulerer spørgsmål til fokuspersonen.

Evt timeout midtvejs, hvor fokuspersonen kan tilkendegive om teamet er på sporet.

4: TEAMET GIVER ANBEFALINGER (5 MIN)

Teamet taler om, hvad der evt. kan hjælpe fokuspersonen på vej, og hvilke råd, de kunne tænke sig at give ham/hende med på vejen.

3: FOKUSPERSONEN REFLEKTERER (10 MIN)

Intervieweren stiller teamets spørgsmål til fokuspersonen. Hvilke nye perspektiver giver teamets spørgsmål anledning til at tænke over?

Fokuspersonen giver feedback: Hvad har inspireret? Hvad kunne jeg tænke mig at afprøve?

5: FORMULERING AF HANDLING (5 MIN)

Intervieweren afslutter øvelsen med at bede fokuspersonen formulere, hvad han/hun konkret vil afprøve frem mod næste gang. Fokuspersonen noterer den valgte prøvehandling.

SPØRGSMÅL/KOMMENTARER

?!

Bilag 4: Slides til 3. samling

FOLKEKIRKEN 1:1

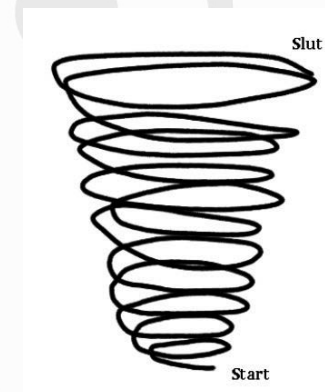
05.-06.02.2019

PROGRAM, DØGNSEMINAR

- Input fra fokusgruppeinterviews og refleksionsnotater. Fælles samtale
- Opsamling på individuelle prøvehandlinger: Hvad har vi hver især lært, og hvad er vigtigt at tage med videre?
- Pastoralteologisk eksperimentarium
- Indkredsning af fælles fokusområde og problemstillinger
- Input: Længsler og forventninger til mødet med folkekirke og kristendom. Fælles samtale
- Planlægning af kollektive prøvehandlinger i grupper.
- Præsentation i plenum

AKTIONSFORSKNINGENS LÆRINGSSPIRAL

- Observation
- Refleksion
- Afprøvning
- Evaluering
-

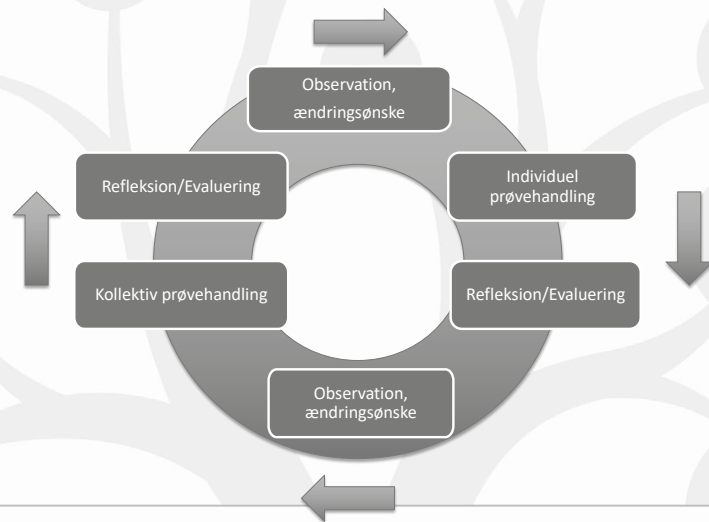

PROJEKTFORLØB

- Hvor har vi FK 1:1?
- Hvad kan jeg selv gøre anderledes/bedre?
- Hvad kan vi sammen gøre anderledes/bedre?
- Hvordan kan vi bruge vores nye viden i den måde vi arbejder på i provstiet?

FOLKEKIRKEN 1:1, PROJEKTFORLØB/SPIRAL

DET GODE / DET UDFORDRENDE MØDE

Tid	Tid/tidspres/ egenomsorg
Tid nok	
Uforstyrrethed	
Gensidighed	Indhold/ærinde/kvalitet
Nærvær	
Relevans	
Åbenhed/anerkendelse	Kompleksiteter/ rollefordeling
Defineret rolle	

HVOR HAR VI FOLKEKIRKEN 1:1?

- Det konkrete møde på tomandshånd
- Dimension af mødet med de mange

INPUT FRA REFLEKSIONSNOTATER

• Tids- og kalenderstyring	• Tid/tidspres/
egenomsorg
• Omfang/grænser for
rådighed	
• Indhold i samtalen	• Indhold/ærinde/kvalitet
• Samtale eller enetale	
• Rolle: Samtalepartner/
præst/ven?	• Kompleksiteter/
rollefordeling
• Andres/egne
forventninger til bidrag	

INPUT FRA FOKUSGRUPPEINTERVIEWS

Sammenhæng mellem synlighed og 1:1-samtaler

Mængde af kirkelige aktiviteter og/eller engagement i lokalliv som medfører synlighed

Opbygning af relationer over lang tid ("huspræsten")

Tidsparadoks: antal samtaler som ligefremt proportional med synlighed, dvs. at jo flere aktiviteter, jo flere samtaler, hhv. "ude af øje, ude af sind".

INPUT FRA FOKUSGRUPPEINTERVIEWS

At være eller ikke være/præstens to naturer?

Præst som selvkøbende label: den manglende skelnen mellem præst og person i andres øjne.

Forventning om rådighed som belastning; på den anden side gevinsten som præst ved den uformelle kontakt i forældreråd og på hundeluftning.

Spænding mellem professionel og personlig/privat; den hårfine grænse.

INPUT FRA FOKUSGRUPPEINTERVIEWS

På den ene side tid som præstens adelsmærke, leverandør af evangelisk nærvær - på den anden side at skulle videre til næste aftale; afstand mellem ideal og forhåndenværende ressourcer.

Tid mellem selvledelse og ydre krav/begrænsninger.

Når tiden er spildt: manglende respons/tilbage melding

INPUT FRA FOKUSGRUPPEINTERVIEWS

Præsten som inkarnation af kirke – det sårbare møde, når så meget er på spil.

Samtalen som legitimering af folkekirkemedlemskab på individualiserings vilkår; at gøre kirken virkelig.

Hvad er det, præsten kommer med (til forskel fra psykologen)? Teologisk hermeneutisk kompetence eller medmenneskeligt nærvær?

Kvalitet i samtalen: det specifikt kristne/teologiske/forkyndende – vs. "hygge kvalitet"?

INPUT FRA FOKUSGRUPPEINTERVIEWS

Den definerede samtale ved kirkelige handlinger i forhold til den ikke-definerede samtale: Uspecificerede forventninger som kilde til utryghed.

Samtale eller enetale? Den vanskelige dialog.

Spænding mellem samtale til produkt/tale, eller samtale for samtalens skyld.

Kvalitet i mødet – hvad er det? Spænding mellem egen faglighed og modtagerens ønsker og forventninger.

Kvalitet og tidsforbrug: hvilke kriterier?

OPSAMLING INDIVIDUELLE PRØVEHANDLINGER

Samme reflekterende teams som sidst

- Fokuspersion fortæller: Hvad ville jeg – hvad gjorde jeg (5 min)
- Interviewer spørger ind: (5 min)
- Teamet reflekterer: (5 min)
- Interviewer + fokuspersion samler op: Hvilken positiv erfaring tager jeg med mig, og hvad er der behov for at arbejde mere med? (5 min)

OPSAMLING INDIVIDUELLE PRØVEHANDLINGER

Samme reflekterende teams som sidst

- Fokuspersion fortæller: Hvad ville jeg – hvad gjorde jeg (5 min)
- Interviewer spørger ind: (5 min)
- Teamet reflekterer: (5 min)
- Interviewer + fokuspersion samler op: Hvilken positiv erfaring tager jeg med mig, og hvad er der behov for at arbejde mere med? (5 min)

OPSAMLING INDIVIDUELLE PRØVEHANDLINGER

Noter på planche:

- Hvad ville jeg ændre?
- Hvad har jeg konkret afprøvet?
- En positiv erfaring, som jeg tager med mig?
- En ting, der er brug for at arbejde mere med?

Præsentation i plenum: Hvad har vi lært, som kan være vigtigt at tage med videre?

KOLLEKTIVE PRØVEHANDLINGER, I

- Hvilket område vil være mest givende for os som gruppe at arbejde med?
- Hvilke problematikker/situationer kan være relevante at kigge på?
- Hvad ønsker vi at opnå? Formulering af mål for fælles indsats.

KOLLEKTIVE PRØVEHANDLINGER, II

- Gensyn med problemstilling og mål (10 min)
- Djævelens advokat: Feedback på tværs af grupper. Hvilke andre perspektiver kan der være på problemstillingen? (30 min)
- Refleksion i gruppen over feedback (15 min)
- Formulering af fælles prøvehandling, noteres på planche (30 min)

KOLLEKTIVE PRØVEHANDLINGER, I

- Arbejdsform: 3 runder
- 3 min egen refleksion + 15 min fælles brainstorm
- Post-its med stikord
- Udarbejdelse af fælles mind map
- Problemstilling og mål noteres på planche

KOLLEKTIVE PRØVEHANDLINGER, III

Udarbejdelse af plan for afprøvning:

- Hvad vil vi gøre og hvornår? (10 min)
 - Hvordan kan vi støtte hinanden som kolleger? (10 min)
 - Hvordan deler vi erfaringer? (10 min)
- Fremlæggelse i plenum (45 min)

Bilag 5: Slides til 4. samling

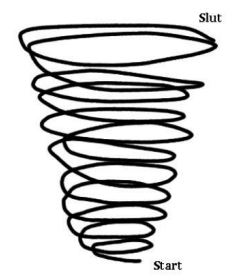
FOLKEKIRKEN 1:1

4. SAMLING, 02.05.2019

 FOLKEKIRKEN
UDDANNELSES- OG VIDENSCENTER

AKTIONSFORSKNINGENS LÆRINGSSPIRAL

- Observation
- Refleksion
- Afprøvning
- Evaluering
-

 FOLKEKIRKEN
UDDANNELSES- OG VIDENSCENTER

OPSAMLING PÅ KOLLEKTIVE PRØVEHANDLINGER/TEAMS

- Hvad var det grundlæggende, som vi ville - hvorfor var det vigtigt?
- Hvordan har vi arbejdet med den besluttede prøvehandling?
- I hvilket omfang har vi levet op til succeskriterierne?
- Hvilke muligheder/vanskeligheder har vist sig undervejs – ventede eller uventede?
- Hvad har vi lært, som vi tager med videre/ hvordan kan vi arbejde videre med den viden, vi har nu?

 FOLKEKIRKEN
UDDANNELSES- OG VIDENSCENTER

Projektteam 1:

Prøvehandling: etablering af en begravelsesvagtordning, som både tager hensyn til lokale hensyn og den enkelte præst.

Succeskriterier/Målepunkter:

- Registrerbar ligelig fordeling (tælling).
- Øget forudsigelighed (oplevet?)
- Mindre bureaukrati ved at plan udleveres til bedemænd
- Erfaringer fra begravelsesfrie uger: giver det plads til andre aktiviteter?

Projektteam 3:

Prøvehandling: fastlæggelse af begravelsesvagter for 2-3 uger ad gangen under hensyntagen til øvrig arbejdsbelastning.

Succeskriterier/Målepunkter:

- Bliver der fordeling i forhold til den aftalte kvote/regulativ?
- Overholdes forberedelsestiden?
- Opleves større forudsigelighed i arbejdsmængde og tid?
- Dokumentation: Registrering af fordeling i forbindelse med møder. OBS på hvad der gøres anderledes end tidligere.

Projektteam 2:

Prøvehandling 1: Udarbejdelse af fælles fadderbrev.

Uge 10: Ideindsamling. Uge 12: Udformning af brev.
Deadline uge 13. Afprøves ved dåb 31.03

Succeskriterier/Målepunkter:

- Mødes vi? Får vi gjort det, vi skal?

Prøvehandling 2: Etablering af kollegial supervision i reflekterende team.

Succeskriterier/Målepunkter:

- Mødes med egen case; lytte, reflektere, sparre; 1. gang 26.04

Projektteam 4:

Prøvehandling: Mødes 1 gang om måneden for at afhjælpe tidspres mentalt og praktisk ved at bagvagt for begravelser aftales på forhånd. Overordnet formål er at blive bedre til at bruge hinanden til supervision

Succeskriterier/Målepunkter:

- Der afholdes møde i marts og april
- Om man får talt og sparret
- Føles det som en lettelse (mentalt tidspres)
- Sker der reel omfordeling?

Hvordan kan vi som provsti arbejde videre med at skabe gode møder 1:1?

- Hvilke erfaringer/tiltag/arbejdsformer vil vi gerne tage med videre?
- Hvad kræver det, hvis det skal lykkes – hvad er det umistelige?
- Hvilke muligheder kan vi se på kort sigt ("lavthængende frugter")?
- Hvilke muligheder kan vi se på længere sigt (ændringsbehov i forhold til provstiets organisation/struktur)?

Videre arbejde

- Fokusgruppeinterviews i teams: Hvad har vi lært af arbejdet med projektet? Planlagte møder?
- Udarbejdelse af rapport
- Fremlæggelse og drøftelse på konventsmøde september 2019

Arbejdsform

- Sæt post-its på placher for hvert spørgsmål. Alle dem, I kan komme i tanker om.
- Priorité i fællesskab og saml evt i beslægtede grupper.
- Fælles drøftelse, opsamling.

Bilag 6: Samtalepapir: Folkekirken én til én

"I dag skal jeg være gæst i dit hus"

- Folkekirken én til én

(med fokus på præstens arbejde)

Den evangelisk-lutherske Folkekirke er traditionelt defineret ved sine menigheder, der samler sig om dåben og fejring af nadveren. Derudover har prædiken en central plads i gudstjenesten samt salmesangen og musikken i øvrigt. Gudstjenestefrekvensen er steget gevaldigt over de seneste årtier, da vi er blevet dygtige til at samle mennesker i kirkerne til hverdags- og særgudstjenester.

Folkekirken er i dag også en aktivitetskirke, der udover gudstjenester og kirkelige handlinger har et stadig stigende antal aktiviteter for mennesker i alle aldre. Dertil kommer et stadig stigende ønske fra det omkringlæggende samfund om undervisning af børn, unge og voksne.

Folkekirken og dens ansatte har altså mange roller at spille: Som gudstjenestefejrende menighed, forvalter af sakramenterne, som vielses- og begravelsesmyndighed, som undervisere (missionærer) samt historie- og kulturbærere.

Der er dog endnu en rolle, omend meget usynlig, der udgør en stor del af Folkekirkens arbejde: Mødet med det enkelte menneske. Folkekirken én til én.

Vi ønsker i Favrskov Provsti at sætte fokus på dette usynlige præstearbejde, da vi mener, at det er en helt grundlæggende del af forkyndelsen af det kristne evangelium, og fordi vi tror på, at det er her vores kirke også får krop og bliver levende. I forlængelse heraf vil vi se på hvordan vi kan facilitere disse møder på bedst mulige måde.

Projektet er bundet op på følgende to antagelser, som vi ønsker at undersøge nærmere:

1) *Det usynlige præstearbejde (mødet én til én) er en lige så vigtig og grundlæggende del af det at være Folkekirke, som vores gudstjenester og kirkelige handlinger.*

2) *I en tid hvor aktivitetsniveauet stiger, og hvor der i det hele taget bliver flere og flere opgaver til præsterne, bliver der mindre og mindre tid til mødet med den enkelte.*

Til punkt nummer ét:

Hvilken ekklesiologi bygger vores Folkekirke anno 2018 på, og hvordan formulerer vi derudfra en pastoralteologi, der passer til denne virkelighed?

Hvordan er det med forkyndelsen i den sjælesørgeriske samtale, og hvordan kan vi beskrive det menneske, der ikke kommer til gudstjenesterne, som en del af menigheden?

Til punkt nummer to:

Vi ønsker at undersøge nærmere hvor dette møde mellem den enkelte og kirken finder sted / kunne finde sted.

Er det rigtigt, at vi mangler tid til dette møde?

Arbejdsgruppe:

Jane Vig Fanø / Anne Martiny Kaas-Hansen / Lise Uhrskov / Lise Thorbøll Melchiorsen
April 2018

Indhold:

A. Jesu møder med de mange og med den enkelte

B. Hvem er vores menighed i dag?

C. Hvor er det mødet med vores menighed finder sted?

D. Handler tid om identitet?

A. Jesu møder med de mange og med den enkelte

Vi starter med at gå tilbage til evangelierne: Hvilke mennesker er det Jesus møder, og hvordan udspiller disse møder sig? Hvori består forkyndelsen hos Jesus og hvem er hans "menighed"?

Møderne med disciplene

Kaldelse: "Kom, og følg mig, så vil jeg gøre jer til menneskefiskere" (Matt 4, Mark 1).

Hos Lukas indledes kaldelsen af et fangst-under. Disciplene følger ham uden spørgsmål, da han siger "Frygt ikke! Fra nu af skal du fange mennesker" (Luk 5).

I Johannesevangeliet følger disciplene Jesus uden megen opfordring, efterfølgelsen har bekendende karakter (Joh 1). I Johannesevangeliet er det første under, nemlig ved brylluppet i Kana, faktisk også et spørgsmål om disciplenes tro (kap 2).

Forhold: Der er et nært forhold mellem Jesus og hans disciple. Han holder dem nær hos sig og udsender dem med myndighed over dæmoner og med evner til at helbrede syge (Matt 10, Mark 6, Luk 9). I Lukasevangeliet udsender Jesus ud over de 12 også 72 (Luk 10).

Inden sin død sætter Jesus sig og vasker hver af disciplenes fødder (Joh 13).

Matthæusevangeliet igennem er efterfølgelseskravet ufravigeligt for den, som er kaldet som og ønsker at fortsætte som discipel. "Følg mig og lad de døde begrave deres døde" hører vi i kap. 8.

Der er afgørende forskel mellem disciplene og den store skare. Disciplene åbenbares mangt en eskatologisk sandhed, som skaren forskånes for; de fordres til at se frem mod Himmerigets komme, mens de om jordelivet ikke skal bekymre sig (Matt 10).

"Se, vi har forladt alt og fulgt dig. Hvad får vi så?, spørger discipelen Peter i kap. 19. Lønnen er eskatologisk: Ved verdens genfødsel skal de, der har fulgt Jesus sidde med og dømme Israel. "Enhver som har forladt .. får det hundredobbelte igen og arver evigt liv" (Matt 19)

Jesus irriteres over disciplene, da de ikke forstå de lignelser i hvilke han taler til skaren (Mark 7).

Jesus forudsiger over for disciplene sin død og opstandelse (Mark 9).

Undervisningen for den store skare er anderledes end den, der tilfalder disciplene. For disciplene åbenbares mere, fx i Lukasevangeliet kap 12, eller da nogle få disciple tages eksklusivt med op på et bjerg, hvor Jesus forvandles for øjnene af dem (Matt 17, Mark 9, Luk 9).

Møderne med den store skare

Møderne med den store skare er præget af undervisning - i Lukasevangeliet er det noget af det allerførste, vi hører om Jesu offentlige virke (Luk 4), fx Matthæusevangeliets bjergprædiken, hvor skaren slås af forundring (Matt 5-7), og af den mere kryptiske undervisning i lignelser i Markusevangeliet.

Et mere praktisk møde mellem Jesus og den store skare er; fx bespisningsunderne (Matt 15, Mark 6 og 8, Luk 9, Joh 6) og gruppehelbredelserne ved Genesaret Sø (Matt 14, Mark 6) og Galilæa Sø (Matt 15).

Ifølge Lukasevangeliet helbreder Jesus alle, der rører ved ham (Luk 6).

Også skaren åbenbares efterfølgelsens pris i Lukasevangeliet: "Hvis nogen kommer til mig og ikke hader sin far og mor, hustru og børn, brødre og søstre, ja, sit eget liv, kan han ikke være min discipel" (Luk 14).

Jesus taler fælles om efterfølgelse for disciplene og skaren i Markusevangeliet kap 8 – efterfølgelsens pris er høj; "Den der mister sit liv på grund af mig og evangeliet, skal frelse det".

Møderne med det enkelte, trængende menneske

Møderne med det enkelte trængende menneske tager særligt i Matthæusevangeliet og i Markusevangeliet ofte praktisk form; fx helbredelsen af en spedalsk (Matt 8), manden med den visne hånd (Matt 12), de to blinde ved Jeriko (Matt 20), Peters svigermor, som ligger med en feber, som falder, da Jesus tager hendes hånd i sin (Matt 8 og mark 1), helbredelsen af den døde og stumme (Mark 7), den syge ved Betesda dam (Joh 5).

Særligt i Markusevangeliet taler Jesus direkte med dæmoner; fx manden med den urene ånd i Kapernaum (Mark 1) og ved helbredelsen af den besatte i gerasernes land taler Jesus også direkte til dæmonen (Mark 5, Luk 8, Matt 8). Jesus truer ad stormen, som var den en personificeret dæmon (Mark 4, Luk 8).

Helbredelser og undervisning kan hænge sammen, fx den tidligere besatte fra gerasernes land nægtes at slå følgeskab med Jesus – han skal gå ud og fortælle om det, der var sket i stedet (Mark 5). Helbredelsen af manden med den visne hånd i synagogen, tjener til eksempel for Jesu undervisning (Mark 3), det samme med helbredelsen af den krumbøjede kvinde (Luk 13) og helbredelsen af manden med vand i kroppen (Luk 14) samt helbredelsen af den blindfødte (Joh 9).

Møde/helbredelse kan tage form som en slags bekendelse; fx den lamme i Kapernaum (Matt 9, Mark 2), synagogeforstanderens datter (Matt 9), de to / den blinde ved Jeriko (Matt 20, Mark 10, Luk 18), helbredelsen af en spedalsk (Mark 1), helbredelsen af Jairus datter og af kvinden med blødninger (Matt 9, Mark 5, Luk 8), helbredelsen af de ti spedalske (Luk 17), den kongelige embedsmand i Kapernaum (Joh 4).

Men helbredelsen kan også (Gud ske lov!) ene og alene bunde i Jesu tro; helbredelsen af drengen med den urene ånd (Mark. 9).

Møderne kan tage form af samtale, fx den kana'anæiske kvinde, som verbalt sætter Jesus på prøve (Mark 15) jf. den hedenske kvinde i Tyrus (Mark 7), og officeren i Kapernaum (Mark 8). Disse to møder stadfæster for Jesus, at tro også findes udenfor Israel!

Mødet med den utilfredse Martha i Lukasevangeliet tager også form af en samtale (Luk 10). Det samme med Jesu natlige møde med Nikodemus, som længes efter svar på sine eksistentielle spørgsmål og opsøger Jesus, da han er alene (Joh 3). Eller mødet med den samaritanske kvinde, hvem Jesus beder om noget at drikke, men som i sidste ende bliver den, der beder om hans levende vand (Joh 4).

Der er de mere komplekse møder, fx kvinden i farisæernes hus (Luk 7), hvor ikke bare den helbredte, men også Jesus røres dybt. Salvingen i Betania (Joh 12). Det samme da Lazarus er død og Jesus taler med hans søstre, Martha og Maria, og Jesus bringes i oprør - opvækkelsen af Lazarus (Joh 11).

Og mødet med Zakæus, hvor det er Jesus, der griber specifikt ud efter Zakæus (Luk 19). Og så er der historien med den rige, unge mand, som må gå bort i bedrøvelse, fordi han ikke magtede efterfølgelsens strenge krav (Matt 19 og Mark 10). Og fortællingen om kvinden grebet i ægteskabsbrud (Joh 8).

Konklusion:

Jesu forkyndelse kommer altså til udtryk i undervisning, helbredelser, samtaler og betroelser.

Jesu "menighed" er så at sige grænseløs:

Der er dem, han har helt tæt på sig, som følger ham trofast over længere tid ("kernemenigheden").

Der er den mere anonyme, store forsamling, som Jesus underviser og udretter undere for ("lejligheds-menigheden").

Endelig er der samtalerne med enkelte personer i deres hjem / på rejse / i et yderområde ("forkyndelse én til én"). Disse samtaler tager ofte deres udgangspunkt i det enkelte menneskes konkrete livssituation.

B. Hvem er vores menighed i dag? Set ud fra præstens rolle

Med udgangspunkt i vores dagligdag: Hvem er det, vi som præster har mest med at gøre i vore sogne?

Aldersmæssigt har vi mest at gøre med mennesker, der er trådt ud af arbejdsmarkedet (60-80 årige), samt børn i skolealderen (og deres forældre). Dem vi ikke særlig tit møder, er mennesker i alderen 14 – 25 (fra konfirmationsalderen og frem til de selv får børn), samt dem, der aldrig får børn. Dog er det generelle billede, at med mindre et menneske bevidst fravælger at komme i kirken, vil de aller fleste komme i kirkerummet / til gudstjeneste / kirkelige handlinger / højtidere flere gange i deres voksne liv.

Sjælesorgssamtalerne finder som oftest sted i forbindelse med dåbs- og begravelsessamtaler, og dem der retter henvendelse til præsten med ønske om samtaler derudover er typisk over 40 år.

Hvad er vores forpligtelser som sognepræster i forhold til menigheden?

I den Augsburgske Bekendelse kan vi læse følgende:

- Det kirkelige embede er indstiftet for at forkynde og række sakramenterne (CA,V)
- Kirken er de helliges forsamling, troens tid og rum. Det vil sige: Kirken er ikke andet end at troen finder sted blandt mennesker (CA,VII)
- Sakramenterne og ordet er dog ikke virksomme på grund af dem, der forvalter dem, men alene på grund af Kristi indstiftelse og befaling (CA,VIII)
- Om alle kirkens stikke (traditioner og ordninger) er der at sige, at de kun bør bevares (og indeholder mening), når de tjener til god ro og orden, samt til formidling af ord og sakramenter. Menneskelige stikke, der er indstiftet alene for at behage Gud og gøre sig selv fortjeneste, strider imod evangeliet og troens lære (CA,XV)

Men hvem er vores menighed i dag? Er det den gudstjenestefejrende forsamling af bekendende kristne? Er det dem, der er døbt men ikke går til gudstjeneste? Er det alle dem, der bor i vores sogn?

Barmen-erklæringen fra 1934 lænede sig op af et menighedssyn, der betragtede kirken som det nære fællesskab. Dette fællesskab kendte mennesker allerede fra deres familieliv, nabolag, deres husstand og ægteskab. Her var fællesskabet på mange måder vægtet højere end den enkeltes liv. Her var det i højere grad naturligt at sige "vi" som det var at sige "jeg". Den enkeltes liv beroede simpelthen på fællesskabet.

Et menneske har ud fra denne betragtning sit primære netværk i familien, sit sekundære i velfærdssamfundet og så kirken som sit tredje netværk (*Habsmeier/Iversen "Praktisk Teologi" 1995*).

Vi må nok sande, at kirken i dag ikke kan siges at tilhøre en helt gennemsnitlig danskers netværk på en tredjeplads. Der er på samme måde sket noget med vores identitetsmarkører. Vi er i dag nok nærmere defineret af de uforpligtende fællesskabet (som vi kan vælge til og fra) end ved de forpligtende (traditionelle) fællesskabet. Det er naturligt i dag at sige "jeg" fremfor "vi". Spørgsmålet er så, om det for den enkelte sognepræst anses for at være en katastrofe, eller om de midlertidige fællesskaber også er frugtbare?

Grundtvig definerer Guds menighed som omfattede alle de troede og døbte, om de så er nærværende eller ej. Der er tale om den *synlige kirke/menighed*, som er den bekendende og syngende! menighed, og den *skjulte menighed*, som er de døde og dem Gud så at sige tager sig af.

Denne beskrivelse af den synlige og usynlige menighed kan vi måske med fordel bruge, dog ved at udvide den usynlige menighed til blandt andet at være dem, der ikke deltager i gudstjenesterne og kirkens arrangementer, men som møder præsten én til én.

Hvis kirken (kernemenigheden) anses for at være et udtryk for, at Guds Rige er en realitet her på jorden, så reduceres Guds Rige til at være, hvad vi mennesker gør det til. Er det ikke nærmere at kirken (ligesom Guds Rige) er sendt til verden for at tjene den, som Kristus gjorde? Hvis vi derfor udbreder menighedsbegrebet til også at

gælde dem, der står uden for gudstjenestens fællesskab / "sogneårds-familiens" fællesskab, da vil vores forkyndelse ikke bare betyde noget for den "synlige menighed", men giver også den, der ikke deltager i gudstjenesterne, mulighed for at tage bestik af budskabet. Om det så på sigt kan komme til at ske i fællesskab med den synlige menighed, eller kun sker på egen hånd (og evt. sammen med sognepræsten), da tæller det stadig som et fuldgældigt medlem af den kristne menighed.

Menighedsrådsløftet nævner, hvordan det er det enkelte menighedsrådsmedlems forpligtelse at arbejde for "*menighedens liv og vækst*". Er det netop ikke at skabe gode rammer for, at dem vi ikke ser i kernemenigheden og til fejringen af gudstjenesten også oplever liv og vækst? Eller gælder det kun det synlige fællesskabs liv og vækst?

For Grundtvig var Folkekirken lig kirke for folkets skyld, på folkets betingelser og kan kun acceptere de grænser, som menneskelivet sætter ved mødet med evangeliet. Der er dem, der vælger at træde ind i den synlige menighed, og der er dem der tager evangeliet til sig og lader det udfolde sig i det private. Det er klart, siger Grundtvig, at for at grænserne kan være så vidde, må der altid være nogen, der lægger krop til, når kirke skal være kirke: Den usynlige menigheden er afhængig af, at der også er en synlig menighed.

Hertil skal også nævnes, at i tråd med CA,VIII afhænger en menigheds liv og vækst ikke kun af præsten. Lægmandsgudstjenester, studiegrupper, bibelkredse, sogneeftermiddage osv. er eksempler på, hvordan en menighed i fællesskab kan forholde sig til evangeliets tiltale. I det private møde mellem eksempelvis en besøgsven og en ældre sker akkurat det samme. Menighedens liv og vækst afhænger altså ikke af sognets præst, men den lokale præsts nærvær og autenticitet i det han eller hun nu gør, har en afsmittende troværdighed på alt andet, der kommer fra kirken og sognegården.

Konklusion:

Vores pastoralteologiske dagligdag anno 2018 lader (stadig) til at være præget af et spændingsfelt mellem det vi kan kalde for den synlige og den usynlige menighed.

Præsternes rolle i forhold til den synlige menighed er at forvalte dåben og nadveren samt at prædike og undervise.

Præstens rolle i forhold til den usynlige menighed er at skabe meningsfulde, nærværende private møder, som udgangspunkt med enhver, der rækker hånden ud. I disse møder er præsten en samtalepartner med hvem især den eksistentielle samtale fylder meget, men i kraft af at samtalen finder sted med en præst, vil evangeliet altid være til stede. Præsten bærer ofte elementer fra den synlige menigheds gudstjeneste med ind i disse samtaler én til én: Livsfortællingen sat i lyset af evangeliet, bøn, at vide sig set og kendt.

Den synlige og den usynlige menighed kan ikke siges at bestå af to forskellige grupper af mennesker, men af mennesker i forskellige faser i deres liv.

Begge grupper består for mestendels af folkekirkemedlemmer.

Begge grupper kan tilhøre den generation der først og fremmest tænker "jeg" før "vi", og begge grupper kan bevæge sig ubesværet mellem mange forskellige mere eller mindre uforpligtende fællesskaber. Mødet med den enkelte én til én kan dermed aldrig siges at være løsrevet fra møder med den synlige menighed. De ligger i forlængelse af hinanden.

C. Hvor er det, mødet med vores menighed finder sted?

Hvis menigheden i dag både består af en såkaldt synlig og usynlig menighed af medlemmer, er det værd at kigge på, hvor meget af vores tid, der går med at være der for de to grupper. Hvor er det at vi møder disse to grupper af menigheden? Hvor bruger vi for meget tid eller for lidt? Hvor ligger vi vores kræfter?

Definition af et møde (én til én):

Mødet med den enkelte kan i princippet sker hvor som helst: Eksempelvis ved et på forhånd aftalt besøg i det private hjem / over mail, telefon, sms / ved et tilfældigt møde ved købmanden / ved at falde i snak til et andet arrangement i eks. sognegården / ved begravelses – og dåbssamtaler / ved kontakt til konfirmander og mini-konfirmandernes forældre / når præsten i helt anden sammenhæng fortæller om sit arbejde og dermed falder i snak og bliver betroet noget fra et andet

menneske / sorggrupper / fast gang på eksempelvis plejehjem, uddannelsesinstitutioner, restaurationer.

11

Det vil være forkert at sige, at det stigende antal arrangementer Folkekirken holder for de mange sker på bekostning af møderne én til én. Det viser sig nemlig i mange tilfælde, at de store forsamlinger afføder modet/muligheden for, at et menneske beder om et privat møde med sognepræsten. Omvendt er det også vores erfaring, at et møde én til én kan give nogle lyst/mod til på sigt at blive en del af den synlige menighed.

Vi kan definere præstens samtale én til én som den samtale, hvor tavshedspligten er gældende / der, hvor der er mulighed for at præsten er den der lytter fremfor at være den, der taler / der, hvor der ikke er fastlagt en dagsorden på forhånd.

Igen skal det understreges at Folkekirkens møder én til én ikke kun sker gennem præsten, men at alle repræsentanter for Folkekirken kan tage del i disse møder: Graveren / menighedsrådsmedlemmet / kaffedamen ved sogneeftermiddagen / kordegnen / kirketjeneren osv.

Jo længere tid man har embede i det samme sogn, desto flere møder én til én vil man komme ud for og blive inviteret til. Det er dog meget forskelligt fra præst til præst hvordan man bevidst vægter aktivt at opsøge disse møder. For eksempel tager nogle præster som regel med til alle begravelseskaffer, hvor andre fravælger dem og bruger tiden på andre ting. Nogle præster har det som deres speciale at have mange samtaler én til én; andre gør ikke noget aktivt for at opsøge flere møder end dem, der naturligt lander på deres bord i forbindelse med de andre forpligtelser som præst.

Det vil være kontraproduktivt at udstikke retningslinjer for hvor mange af disse møder én til én en præst bør have, da vi arbejder forskelligt. Alt tyder dog på, at præstens møde én til én med den usynlige menighed afføder tillid og troværdighed til Folkekirken som institution. Undersøgelser viser, at vi mennesker stoler på dem, vi kan se – altså dem, vi kan mødes med ansigt til ansigt.

Konklusion:

Den synlige og den usynlige menighed er afhængige af hinanden, idet de afføder mulighed for møder begge veje. Det er svært helt præcis at gøre op, hvor meget tid

den enkelte sognepræst bruger på henholdsvis den synlige og den usynlige menighed. Hvad der måske er kendetegnende for mange præster er, at de føler, at de har for lidt tid til begge dele: Tid til den forberedende fordybelse til gudstjenesterne og de kirkelige handlinger, samt tid til at mødes én til én.

12

D. Handler tid om identitet?

Vi ønsker at undersøge antagelsen: I en tid, hvor aktivitetsniveauet stiger, og hvor der i det hele taget bliver flere og flere opgaver til præsterne, bliver der mindre og mindre tid til mødet med den enkelte.

Har vi virkelig for lidt tid til mødet én til én? Og for lidt tid til mødet med de mange?

Alt andet lige, så betyder et højere aktivitetsniveau, at der bliver mindre tid til det, der ikke betegnes som en aktivitet; det kunne være mødet med den enkelte. Men vi tror ikke, at fyldte kalendere og manglende tid er det eneste, der spiller ind, når det drejer sig om mødet med den enkelte. Vi oplever nemlig også en form for blufærdighed i forhold til det at gå på uopfordrede husbesøg. Måske er det fordi, vi er i tvivl om vores rolle som sognepræst: Forventer menneskene i sognet, at vi for eksempel kommer på uopfordret besøg, når vi hører, at nogen i sognet er blevet syg?

Vi har en ide om, at det var sådan præsten gjorde tidligere, og at det blev forventet, men er det også sådan i dag? Eller vil folk i sognet hellere selv henvende sig, når de har brug for at tale med en præst?

Vi vil naturligvis gerne gøre opmærksom på, at vi står til rådighed for sådan et møde, men det lader til, at vi føler os hæmmet af en form for blufærdighed ved selv at opsøge det uopfordret.

Vi er altså i tvivl om præstens rolle eller identitet, når det drejer sig om især de uopfordrede husbesøg. Vi bruger lang tid på at forberede disse møder, og på at finde den rigtig indgangsvinkel til at få møderne til at ske. Det fylder meget, og det tager meget af vores tid i det daglige arbejde. Når vi derimod bliver opfordret og indbudt til et besøg, så finder vi nemt tiden til det, og vi prioriterer det altid højt.

Konklusion:

Det tyder altså på, at tid i høj grad handler om identitet. Vi ønsker dog ikke at der skal foreligge en udpenslet arbejdsbeskrivelse/identitetsbeskrivelse gældende for alle præster, men måske vil det være frugtbart i præstekollegiet at have nogle diskussioner om, hvordan vi ser på os selv og vores forhold til den synlige og den usynlige menighed. En samtale vi bør have ofte, til inspiration for hinanden og til at styrke vores egen identitet som sognepræster.